

บทที่ 2

ความสัมพันธ์ระหว่างลาวกับจีนในยุคสงครามเย็น

ความสัมพันธ์ระหว่างสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (The Lao People's Democratic Republic) กับสาธารณรัฐประชาชนจีน (The People's Republic of China) มีพัฒนาการกันมายาวนานนับตั้งแต่ประวัติศาสตร์ ซึ่งมีทั้งความขัดแย้งและความร่วมมือกัน อันเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงของระบบระหว่างประเทศเป็นสำคัญ

2.1 ความขัดแย้งระหว่างประเทศสังคมนิยมและเสรีนิยม

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลง ระบบระหว่างประเทศหรือระบบโลกได้แบ่งออกเป็นสองค่ายคือ ค่ายเสรีนิยม และค่ายสังคมนิยม ซึ่งค่ายเสรีนิยมนำโดยสหรัฐอเมริกาและพันธมิตรของสหรัฐอเมริกาอีกฝ่าย ซึ่งถูกเรียกกันว่าโลกตะวันตก (The West) ส่วนค่ายสังคมนิยมนำโดยสหภาพโซเวียตและพันธมิตรของสหภาพโซเวียตอีกฝ่าย ซึ่งถูกเรียกว่าโลกตะวันออก (The East) การแบ่งฝ่ายดังกล่าวทำให้เกิดการเผชิญหน้ากันเป็นความขัดแย้งระหว่างตะวันตกและตะวันออก (The East-West Conflict) ความขัดแย้งของมหาอำนาจทั้งสองฝ่ายนี้เริ่มจากการมีอุดมการณ์ทางการเมืองและเศรษฐกิจแตกต่างกัน สหรัฐอเมริกาถือว่า อุดมการณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตยและระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม เป็นเรื่องที่ถูกต้อง และควรเป็นทางหลักการของโลก ส่วนสหภาพโซเวียตถือว่า อุดมการณ์ทางการเมืองแบบคอมมิวนิสต์และระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม เป็นแนวทางที่ก้าวหน้าและจะนำสันติสุขมาสู่โลกทั้งมวล¹ อันเป็นเหตุสำคัญของสงครามเย็น (Cold War)

จากความขัดแย้งในลักษณะดังกล่าวทำให้เห็นได้ว่า มีปัจจัยหลายประการที่ทำให้สหภาพโซเวียตขยายอำนาจเมื่อหลังสงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นมา เช่น เพื่อต่อต้านการที่สหรัฐขยายอำนาจเข้าไปในภูมิภาคยุโรป ขณะเดียวกันก็เพื่อขยายลัทธิคอมมิวนิสต์ เพื่อเหตุผลทางเศรษฐกิจ และเพื่อการขยายอำนาจ ซึ่งเป็นธรรมชาติของทุก ๆ ชาติ เป็นต้น ส่วนสหรัฐก็มีปัจจัย

¹อภิญา รัตนมงคลมาส, การเมืองระหว่างประเทศในเอเชีย หนว่ยที่ 1-2 (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช, 2529), หน้า 75.

หลายๆ อย่างที่พยายามแผ่อิทธิพลไปทั่วโลก เช่น เพื่อต่อต้านการรุกรานของสหภาพโซเวียต เพื่อผลทางยุทธศาสตร์ เพื่อผลทางด้านเศรษฐกิจ เพื่อความปลอดภัยของชาติ² เป็นต้น

ความขัดแย้งระหว่างสองฝ่ายเริ่มเห็นชัดเจนขึ้น เมื่อประเทศเยอรมนีถูกแบ่งออกเป็นสองประเทศภายหลังแพ้สงครามโลกครั้งที่สองในปี ค.ศ. 1945 โดยเยอรมนีตะวันออก (East Germany) ภายใต้การควบคุมดูแลของสหภาพโซเวียต ส่วนเยอรมนีตะวันตก (West Germany) ภายใต้การควบคุมดูแลของ สหรัฐอเมริกา อังกฤษ และฝรั่งเศส³ ซึ่งเป็นการตั้งเค้าของสงครามเย็น (Cold War) ในเดือนมีนาคม 1946 นายกรัฐมนตรีเชอร์ซิล แห่งอังกฤษ ได้เดินทางไปเยือนสหรัฐฯ โดยได้กล่าวสุนทรพจน์ ที่ใช้คำว่า “ม่านเหล็ก” (Iron Curtain) เป็นครั้งแรก ซึ่งเขาได้เตือนให้ฝ่ายโลกเสรีทราบถึงความตั้งใจจะแผ่อำนาจของสหภาพโซเวียต⁴ ต่อมาในเดือนกุมภาพันธ์ 1947 รัฐบาลพรรคกรรมกรของอังกฤษได้แจ้งให้สหรัฐฯทราบว่า อังกฤษไม่สามารถให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจแก่กรีซและตุรกีได้อีก และเสนอแนะให้สหรัฐฯเข้าไปมีบทบาทช่วยเหลือประเทศทั้งสองเพื่อป้องกันการขยายตัวของสหภาพโซเวียต ดังนั้นประธานาธิบดีทรูแมนจึงตัดสินใจแถลงต่อรัฐสภาของสหรัฐอเมริกาในวันที่ 12 มีนาคม ค.ศ. 1947 เพื่อขออนุมัติในการส่งเจ้าหน้าที่พลเรือนและทหารไปยังกรีซและขออนุมัติเงิน 400 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯเพื่อช่วยเหลือกรีซและตุรกี⁵

ในคำแถลงต่อรัฐสภาครั้งนี้ ทรูแมนยังได้ประกาศว่า สหรัฐฯจะช่วยเหลือประชาชนทั้งหลายที่กำลังต่อสู้เพื่อธำรงไว้ซึ่งเสรีภาพ คำแถลงนี้ต่อมาได้เป็นที่รู้จักกันในนามของหลักการทรูแมน (Truman Doctrine) ซึ่งเป็นการเริ่มต้นของความพยายามของสหรัฐฯในการใช้นโยบายสกัดกั้น (Containment Policy) การขยายอิทธิพลของสหภาพโซเวียตด้วยมาตรการทางการเมือง เศรษฐกิจ และการทหาร ซึ่งรวมทั้งการปิดล้อมทางทหารรอบๆ สหภาพโซเวียตและบริวารในยุโรปตะวันออก⁶ ด้วยการประกาศแผนการมาแชล (Marshall Plan) เมื่อวันที่ 5 มิถุนายน ค.ศ. 1947 เพื่อช่วยเหลือรัฐบาลของกลุ่มประเทศตะวันตกโดยทั่วไปที่มีสถานที่ตั้งทางภูมิศาสตร์มีความสำคัญต่อ

²ณรงค์ สิ้นสวัสดิ์, การเมืองระหว่างประเทศ (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แพรวพิตยา, 2524), หน้า 183.

³David Crystal, The Cambridge Fact finder (UK: Cambridge University Press, 1993), p. 247.

⁴ณรงค์ สิ้นสวัสดิ์, การเมืองระหว่างประเทศ, หน้า 188.

⁵จุลชีพ ชินวรรโณ, ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2539), หน้า 178.

⁶James A. Nathan & James K. Oliver, United States Foreign Policy and World Order (Boston: Little Brown and Company, 1981), pp. 72-73.

ความมั่นคงปลอดภัยของสหรัฐฯ⁷ แผนการมาร์แชลจึงได้รับการกำหนดขึ้นมาเพื่อฟื้นฟูและพัฒนาเศรษฐกิจประเทศต่างๆในยุโรปให้มีความเข้มแข็งมั่นคง เพื่อต่อต้านการขยายอิทธิพลของคอมมิวนิสต์โซเวียต สหรัฐฯได้ให้งบประมาณช่วยเหลือทางด้านเศรษฐกิจแก่ประเทศต่างๆ ในยุโรปถึง 17 ประเทศ ในช่วงปี ค.ศ.1947-1952⁸

สหภาพโซเวียตมองว่า แผนการมาร์แชลเป็น มาตรการรุกของสหรัฐฯที่จะเข้ามายุ่งเกี่ยวกับกิจการในยุโรปตะวันออกที่โซเวียตไม่สามารถยินยอมได้ เพราะสหภาพโซเวียตก็มีแผนการที่จะพัฒนาอุตสาหกรรมขึ้นในยุโรปตะวันออกเพื่อรองรับ โครงการอุตสาหกรรมของสหภาพโซเวียตอยู่แล้ว ดังนั้น สหภาพโซเวียตจึงได้ต่อต้านและไม่ยอมให้ประเทศในยุโรปตะวันออกได้รับความช่วยเหลือตามแผนการดังกล่าว

ความหวาดระแวงและความไม่พอใจของสหรัฐฯต่อสหภาพโซเวียตเริ่มมีมากขึ้น เมื่อเชกโกสโลวะเกียได้กลายเป็นประเทศคอมมิวนิสต์ ในเดือนกุมภาพันธ์ 1948⁹ ต่อมาในเดือนกรกฎาคม 1948 ได้เกิดวิกฤตการณ์เบอร์ลิน ซึ่งเป็นครั้งแรกในยุคสงครามเย็นที่เกิดการเผชิญหน้ากันระหว่างสหภาพโซเวียตและฝ่ายพันธมิตรตะวันตก โดยกองกำลังของสหภาพโซเวียตปิดกั้นถนนที่ผ่านไปยังเบอร์ลินตะวันตก ทำให้ไม่สามารถส่งอาหารและสินค้าต่าง ๆ ไปยังเบอร์ลินตะวันตกได้ จนกระทั่งถึงเดือนพฤษภาคม 1949 ทำให้สหรัฐฯเห็นว่า สหภาพโซเวียตเป็นภัยต่อความมั่นคงในยุโรปและสหรัฐฯจึงจัดตั้งระบบพันธมิตรทางทหารกับประเทศยุโรปตะวันตก คือองค์การสนธิสัญญาแอตแลนติกเหนือ (North Atlantic Treaty Organization: NATO) หรือ เนโต้ ในเดือนเมษายน 1949¹⁰

อย่างไรก็ตาม เมื่อสหภาพโซเวียตปฏิเสธไม่ร่วมในแผนการมาร์แชล ในเดือนมกราคม 1949 สหภาพโซเวียตได้จัดตั้ง สภาความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจซึ่งกันและกัน (Council for Mutual Economic Assistance - CMEA) เป็นหน่วยงานว่าด้วยความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจซึ่งมีโซเวียต

⁷ชาติรี ฤทธารมย์, นโยบายต่างประเทศของสหภาพโซเวียต 1945-1990. (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537), หน้า179.

⁸ดำริรัตน์ รัตนรังสี, ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ (International Relations) (กรุงเทพฯ: แสงสุทธิการพิมพ์, 2531), หน้า 191.

⁹ณรงค์ สินสวัสดิ์, การเมืองระหว่างประเทศ, หน้า 189.

¹⁰John Baylis & Steve Smith, The Globalization of World Politics (London: Oxford University press, 2001), p. 80.

เป็นแกนนำ¹¹ ในขณะที่เดียวกัน สหภาพโซเวียตมองว่า การก่อตั้งองค์การเนโด้นั้นมีเป้าหมายทางการทหารมุ่งมาที่ประเทศของตนและประเทศพันธมิตรร่วมค่าย ซึ่งหลังจากนั้น 6 ปี ต่อมา สหภาพโซเวียตตอบโต้เยอรมันตะวันตกในการเข้าร่วมองค์การเนโด้(เมื่อปี ค.ศ. 1955) ด้วยการตั้งองค์การทางทหารขึ้นมาบ้าง มีชื่อว่า องค์การสนธิสัญญาวอร์ซอ (Warsaw Treaty Organization) เมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 1955¹²

อย่างไรก็ดี การเผชิญหน้าในสงครามเย็นระหว่างประเทศทั้งสองก็ค่อย ๆ ขยายตัวไปสู่ภูมิภาคอื่น ๆ ของโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเอเชีย เมื่อขบวนการคอมมิวนิสต์จีนภายใต้การนำของเหมา เจ๋อตง สามารถได้ชัยชนะในสงครามปฏิวัติ เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 1949 ซึ่งสหภาพโซเวียตก็เป็นประเทศแรกที่ทำให้การรับรองสาธารณรัฐประชาชนจีน เหมา เจ๋อตง ได้เดินทางไปเยือนสหภาพโซเวียตในเดือนธันวาคม 1949 เช่นกัน เพื่อเจรจาขอความช่วยเหลือจากสตาลิน และต่อมาในเดือนกุมภาพันธ์ 1950 สหภาพโซเวียตและจีนก็ได้ลงนามในสนธิสัญญามิตรภาพ พันธมิตร และความช่วยเหลือซึ่งกันและกันเป็นเวลา 30 ปี สนธิสัญญานี้เป็นการแสดงถึงเจตจำนงของทั้งสองฝ่ายที่ต้องการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในกรณีที่ถูกโจมตีจากประเทศญี่ปุ่นหรือพันธมิตรญี่ปุ่น ซึ่งก็หมายถึงสหรัฐอเมริกา นั่นเอง¹³

นอกจากนั้น ยังมีการดำเนินงานของขบวนการคอมมิวนิสต์ในดินแดนต่างๆของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อย่างหนัก เช่นมาลาเยและฟิลิปปินส์ สำหรับสถานการณ์ในอินโดจีนนั้น มีลักษณะที่ทรุดหนักลงไปเรื่อย ๆ รัฐบาลเวียดนามใต้ที่ฝรั่งเศสสนับสนุนไม่สามารถเอาชนะเวียดนามเหนือหรือฝ่ายคอมมิวนิสต์ได้เลย และในขณะที่เดียวกันสงครามเกาหลีได้อุบัติขึ้นในวันที่ 25 มิถุนายน 1950 (สงครามเกาหลีปี ค.ศ. 1950-1954) เกาหลีเหนือซึ่งได้รับการสนับสนุนทางด้านอาวุธจากสหภาพโซเวียตได้โจมตีเกาหลีใต้เพื่อรวมเกาหลีทั้งหมด ซึ่งสหรัฐฯ ได้มองการโจมตีครั้งนี้ว่าเป็นการทำทลายของฝ่ายคอมมิวนิสต์และเป็นความพยายามที่จะขยายอิทธิพลของฝ่ายคอมมิวนิสต์เข้ามาในเอเชีย¹⁴ ซึ่งสหรัฐฯอาศัยกรอบของกฎบัตรสหประชาชาติหมวดที่ 7 ที่ว่าด้วยการใช้อำนาจของคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติในการยับยั้งภัยคุกคามต่อสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศ สหรัฐฯและประเทศพันธมิตรรวมทั้งสมาชิกสหประชาชาติอีกหลาย

¹¹สมพงษ์ ชูมาก, ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศยุคปัจจุบัน (ทศวรรษ 1990 สู่ทศวรรษแรกแห่งศตวรรษที่ 21) (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547), หน้า381.

¹²ชาติรี ฤทธิธรรมย์, นโยบายต่างประเทศของสหภาพโซเวียต 1945-1990, หน้า 181.

¹³Donald S.Zagoria, The Sino-Soviet Conflict 1956-1961 (Princeton: Princeton University Press, 1966), p.10.

¹⁴จุลชีพ ชินวรรโณ, ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ, หน้า 192.

ชาติก็ได้ส่งกองกำลังเข้าไปสกัดกั้นการรุกรานครั้งนี้จนทำให้จีนต้องส่ง “อาสาสมัคร” เข้าช่วย เกาหลีเหนือทำสงครามกับ “กองกำลังของสหประชาชาติ”¹⁵ เพราะจีนเกรงว่าถ้าเกาหลีเหนือถูกยึดครอง จีนจะขาดรัฐกันชนและเป็นการคุกคามความมั่นคงปลอดภัยของจีน ซึ่งการสู้รบเป็นไปอย่าง บืดเขื่อไม่มีฝ่ายใดได้รับชัยชนะอย่างเด็ดขาด ต่อมาในเดือนมิถุนายน ค.ศ.1951 สหภาพโซเวียตได้ เสนอให้มีการเจรจายุติความขัดแย้งในเกาหลี การเจรจาได้ดำเนินอยู่หลายปี ก็สามารถลงนามใน ข้อตกลงหยุดยิงระหว่างจีนกับเกาหลีเหนือฝ่ายหนึ่งกับสหรัฐฯและเกาหลีใต้อีกฝ่ายหนึ่ง จนกระทั่ง ค.ศ. 1953 สงครามในคาบสมุทรเกาหลีจึงได้ยุติลง แต่ความตึงเครียดบริเวณพรมแดนที่เส้นขนานที่ 38 ยังคงดำรงอยู่¹⁶ สงครามเกาหลีนับว่าเป็นการเผชิญหน้าครั้งแรกระหว่างสหรัฐฯและสาธารณรัฐ ประชาชนจีน

ในขณะเดียวกัน ได้เกิดวิกฤตการณ์ในอินโดจีน อันประกอบไปด้วยดินแดน 3 ส่วน คือ เวียดนาม ลาว และกัมพูชา ซึ่งได้ตกเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศสตั้งแต่ศตวรรษที่ 19 จนมาถึงช่วง สงครามโลกครั้งที่สอง ญี่ปุ่นก็ได้เข้ามายึดครองอินโดจีนแทนฝรั่งเศส แต่เมื่อญี่ปุ่นพ่ายแพ้สงคราม ดินแดนเหล่านี้ก็ได้รับเอกราชในปี 1945 ทำให้ฝรั่งเศสพยายามหวนกลับมาใช้อำนาจเข้าครอบครอง อินโดจีนอีก เป็นเหตุให้เกิดการสู้รบ โดย โฮ จิมินห์และขบวนการคอมมิวนิสต์เวียดนามได้ต่อสู้ ขัดขวางไม่ยอมให้ฝรั่งเศสเข้ามาใช้อำนาจในเวียดนามอีก การสู้รบได้ทวีความรุนแรงขึ้นหลัง ค.ศ. 1950 โดยสาธารณรัฐประชาชนจีนได้ให้ความสนับสนุนแก่ขบวนการเวียดนามอย่างลับ ๆ ใน ขณะเดียวกันสหรัฐฯก็ให้ความช่วยเหลือแก่ฝรั่งเศส การต่อสู้ได้ทวีความรุนแรงขึ้นจนถึงขั้นแตกหัก และฝ่ายเวียดนามก็สามารถยึดฐานที่มั่นของฝรั่งเศสที่เดียนเบียนฟูได้ในวันที่ 7 พฤษภาคม ค.ศ. 1954¹⁷ ซึ่งทำให้ยุคอาณานิคมของฝรั่งเศสในอินโดจีนสิ้นสุดลง สงครามในอินโดจีนได้กลายเป็น วิกฤตการณ์ระหว่างประเทศมหาอำนาจ จึงได้นำปัญหาในอินโดจีนเข้าสู่ที่ประชุมเจนีวาในเดือน พฤษภาคม 1954 ในที่สุดก็ได้มีข้อตกลงให้ลาว และเขมรเป็นเอกราช ส่วนเวียดนามให้แบ่งเป็นสอง ส่วน คือ เวียดนามเหนือและเวียดนามใต้ที่เส้นขนานที่ 17 องศาเหนือ

อย่างไรก็ตาม หลังจากการประชุมที่เจนีวาเพียง 3 เดือน ผู้นำสาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งมีจุดมุ่งมั่นที่จะปลดแอกและรวมได้หวังให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกับจีนแผ่นดินใหญ่ ไม่พอใจที่ สหรัฐฯส่งกองเรือที่ 7 ไปลาดตระเวนในทะเลจีนใต้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ช่องแคบไต้หวันหรือฟอร์ โมซา จีนจึงพยายามผลักดันสหรัฐฯออกจากบริเวณนี้ โดยระดมยิงหมู่เกาะนอกฝั่งที่ช่องแคบ

¹⁵ชาติรี ฤทธารมย์, นโยบายต่างประเทศของสหภาพโซเวียต 1945-1990, หน้า 181

¹⁶จุลชีพ ชินวรร โณ, ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ, หน้า 193.

¹⁷เรื่องเดียวกัน, หน้า 194.

ไต้หวัน คือ เกาหลีและเกาหลีใต้ สหรัฐฯ ก็ยังสนับสนุนรัฐบาลสาธารณรัฐประชาชนจีนที่ไต้หวัน ทำให้เกิดวิกฤตการณ์ที่ช่องแคบฟอร์โมซา ในเดือนกันยายน ค.ศ. 1954

จากเหตุการณ์ในเกาหลี อินโดจีน และช่องแคบไต้หวัน ทำให้เห็นได้ถึงความขัดแย้งระหว่างสหรัฐฯกับจีนอย่างรุนแรง ซึ่งถือว่าเป็นความขัดแย้งระหว่างค่ายตะวันตกและค่ายตะวันออกในภูมิภาคเอเชีย ดังนั้น สหรัฐฯเริ่มนโยบายปิดล้อม (Containment Policy) การขยายอิทธิพลของกลุ่มคอมมิวนิสต์จีน และจีนถูกมองว่าเป็นตัวแทนของสหภาพโซเวียต ซึ่งในปี 1954 นั้นเองสหรัฐฯและมิตรประเทศจึงได้ร่วมกันจัดตั้งองค์การทางทหาร ชื่อ องค์การสนธิสัญญาป้องกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Southeast Asia Treaty Organization - SEATO)¹⁸ โดยมีจุดประสงค์เพื่อสกัดกั้นการขยายตัวของจีนคอมมิวนิสต์ ซึ่งต้นคิดสำคัญก็คือสหรัฐฯ ถือว่าเป็นนโยบายสกัดกั้นแบบเดียวกับที่ใช้กับสหภาพโซเวียตในยุโรป

เมื่อมาถึงทศวรรษ 1960 ความสัมพันธ์ระหว่างสหภาพโซเวียตกับสหรัฐฯ ยังมีความขัดแย้งมากขึ้น เมื่อสหรัฐฯตรวจพบว่า โซเวียตได้ไปติดตั้งฐานยิงขีปนาวุธนำวิถีพิสัยกลาง (Intermediate Range Ballistic Missiles - IRBMs) ในคิวบา ซึ่งประธานาธิบดีเคนเนดี ผู้นำสหรัฐฯ ได้ทำการตอบโต้อย่างรุนแรงโดยประกาศในวันที่ 22 ตุลาคม ค.ศ. 1962¹⁹ ให้มีการปิดล้อมคิวบา ซึ่งทำให้ทั่วโลกกลัวกันอย่างมากว่าจะมีสงครามนิวเคลียร์เกิดขึ้น แต่ในสุดวิกฤตการณ์ครั้งนี้ก็ยุติลงโดยไม่มีสงคราม เพราะผู้นำโซเวียตนำโดยครุสชอฟเชื่อว่า การยินยอมยุติการติดตั้งขีปนาวุธดังกล่าวจะทำให้สหรัฐฯไม่รุกรานคิวบาและก็เพื่อหลีกเลี่ยงการเกิดสงครามนิวเคลียร์ด้วย²⁰

ภายหลังวิกฤตการณ์คิวบารั้งนี้ ความสัมพันธ์ของสองประเทศก็ได้รับการฟื้นฟูขึ้นอีก ในปี ค.ศ. 1963 ทั้งสองฝ่ายภายใต้สนธิสัญญาห้ามทดลองอาวุธนิวเคลียร์บางส่วน (The Partial Test Ban Treaty, 1963) และความตกลงติดต่อสายตรงระหว่างผู้นำ (Hotline Agreement)²¹ ความตกลงทั้งสองฉบับนี้นับว่าเป็นความสำเร็จที่สำคัญที่สุดของความสัมพันธ์ในช่วงนี้

¹⁸ณรงค์ สินสวัสดิ์, การเมืองระหว่างประเทศ, หน้า 195.

¹⁹สมพงษ์ ชูมาก, ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศยุคปัจจุบัน (ทศวรรษ 1990 สู่ทศวรรษแรกแห่งศตวรรษที่ 21), หน้า 384.

²⁰John Baylis & Steve Smith, The Globalization of World Politics, p. 81.

²¹สมพงษ์ ชูมาก, ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศยุคปัจจุบัน (ทศวรรษ 1990 สู่ทศวรรษแรกแห่งศตวรรษที่ 21), หน้า 384.

แต่ความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐฯกับสหภาพโซเวียตก็เริ่มเลวร้ายลงเมื่อสหรัฐฯได้ลดลำตัวเข้าไปเกี่ยวข้องกับสงครามในอินโดจีน ซึ่งสหภาพโซเวียตให้คำมั่นแก่เวียดนามเหนือว่าจะส่งความช่วยเหลือที่จำเป็นแก่เวียดนามเหนือและยังได้เตือนฝ่ายสหรัฐฯว่า โซเวียตจะส่งอาสาสมัครโซเวียตเข้าไปในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อย่างไรก็ตาม การที่สหรัฐฯเข้าแทรกแซงและเข้าร่วมสงครามเวียดนามอย่างเต็มรูปแบบในปี ค.ศ. 1965 ยิ่งทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐฯและสหภาพโซเวียตเลวร้ายลงไป ในวันที่ 29 กันยายนปีเดียวกัน เบริชเนฟ ผู้นำโซเวียตในเวลานั้นก็ได้ประกาศว่า การปรับความสัมพันธ์ระหว่างโซเวียตกับสหรัฐฯไปด้วยกันไม่ได้กับการรุกรานด้วยอาวุธในเวียดนาม²² ซึ่งสหรัฐฯได้ส่งกำลังทหารเข้าไปทำสงครามในเวียดนามได้เพิ่มมากขึ้นจาก 16,000 คน ในปี ค.ศ. 1964 เป็น 60,000 คน ใน ค.ศ. 1965 ในปี ค.ศ. 1967 ได้เพิ่มขึ้นเป็น 449,000 คน และในปี ค.ศ. 1969 ได้เพิ่มสูงสุดถึง 539,000 คน²³ สงครามเวียดนามได้กลายเป็นสงครามของสหรัฐฯที่สหรัฐฯทุ่มเททั้งกำลังคนและทรัพยากรต่าง ๆ อย่างมากมาย ซึ่งการทำสงครามครั้งนี้ทำให้จำนวนทหารของสหรัฐฯเสียชีวิตเป็นจำนวนมาก ในขณะเดียวกัน โอกาสที่จะได้รับชัยชนะก็ลดลง ประชาชนชาวอเมริกาดำเนินเมืองต่าง ๆ เริ่มเดินขบวนประท้วงการที่สหรัฐฯเข้าร่วมสงครามระหว่างเวียดนามเหนือกับเวียดนามใต้

ด้วยปัญหาภายในของสหรัฐฯดังกล่าว ทำให้ประธานาธิบดี ของสหรัฐฯ ริชาร์ด นิกสัน ได้ประกาศหลักการนิกสัน(Nixon Doctrine) ในปี ค.ศ. 1969 ซึ่งมีสาระสำคัญที่จะลดบทบาทของสหรัฐฯในการเข้าสู่สงครามเอเชีย ชาวเอเชียจะต้องร่วมมือกันเองในการต่อสู้ป้องกันด้วยตนเอง และทำให้สหรัฐฯ ค่อย ๆ ทอยลดบทบาทออกเวียดนามกลับประเทศ²⁴ แต่สงครามระหว่างเวียดนามเหนือกับเวียดนามใต้ก็ยังดำเนินอยู่ต่อไปจนถึงปี ค.ศ. 1975 ฝ่ายเวียดนามเหนือหรือฝ่ายคอมมิวนิสต์ก็ได้รับชัยชนะต่อเวียดนามใต้ ในขณะที่เดียวกันฝ่ายคอมมิวนิสต์ลาวและกัมพูชาได้รับชัยชนะเช่นเดียวกัน ทำให้ประเทศในอินโดจีนประกาศเอกราชและสถาปนาเป็นประเทศสังคมนิยมทั้งหมด

อย่างไรก็ตาม ในช่วงทศวรรษ 1960 จะเห็นได้ว่า เกิดความขัดแย้งกันอย่างมากระหว่างสองค่ายในยุคสงครามเย็น ซึ่งทั้งสหรัฐฯและสหภาพโซเวียตต่างก็ประสบปัญหาเพิ่มมากขึ้นในความสัมพันธ์กับพันธมิตรของตน เพราะพันธมิตรบางประเทศของทั้งสองฝ่ายเริ่มมีความ

²²เรื่องเดียวกัน, หน้า 385.

²³Robert Thompson (ed.), *War in Peace* (New York: Crown Publishers, Inc., 1982), p. 195

²⁴จุลชีพ ชินวรรโณ, *ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ*, หน้า 246.

สงสัยในแนวคิดและนโยบายของผู้นำสหรัฐฯและผู้นำของโซเวียต จึงได้หันไปดำเนินนโยบายต่างประเทศที่เป็นอิสระของตนเอง

ในค่ายสังคมนิยมมิวนิสต์ สหภาพโซเวียตประสบปัญหาในการคุมพันมิตรของตนในยุโรปให้อยู่ในแถว โดยเฉพาะเกิดการถอนตัวออกจากการเป็นสมาชิกสนธิสัญญาแวร์ซาย์ของพันธมิตรบางประเทศ เป็นต้น ในขณะที่เดียวกันก็เกิดความขัดแย้งระหว่างสหภาพโซเวียตและจีนจนถึงขั้นใช้กำลังต่อกัน ส่วนค่ายเสรีนิยมก็เกิดความแตกแยกในองค์การเนโต้ เมื่อฝรั่งเศสตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับการครอบงำของสหรัฐฯและไม่ไว้วางใจในคำประกันของสหรัฐฯว่าจะเข้ามาช่วยเหลือยุโรปตะวันตกจริงหากมีสงครามเกิดขึ้นในยุโรป ดังนั้น ในปี ค.ศ. 1966 ฝรั่งเศสก็ตัดสินใจถอนกองทหารของตนออกจากกองบัญชาการทหารของเนโต้ แต่ยังคงเป็นภาคีของสนธิสัญญาแอตแลนติกเหนืออยู่

อย่างไรก็ดี ในช่วงทศวรรษ 1970 บรรยากาศระหว่างประเทศได้เปลี่ยนแปลงไปจากยุคแห่งการเผชิญหน้ากัน ได้ก้าวไปสู่ยุคแห่งการเจรจาระหว่างกัน เมื่อประธานาธิบดีนิกสันและนายเบรชเนฟผู้นำของสหภาพโซเวียตได้มีการลงนามร่วมกันในสนธิสัญญาาระบบจรวดป้องกันขีปนาวุธ (Anti-Ballistic Missile Treaty-ABM) ร่วมทั้งในข้อตกลงเกี่ยวกับการจำกัดอาวุธ ยุทธศาสตร์ ฉบับที่ 1 (Strategic Arms Limitation Talk – SALT 1) ในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1972²⁵ และมีการประชุมสุดยอดระหว่างนายเบรชเนฟนำของสหภาพโซเวียตกับประธานาธิบดีฟอร์ด 2 ครั้ง (ที่วลาดิวอสต็อก ในปี ค.ศ. 1974 และที่นครเฮลซิงกิ ในปี ค.ศ. 1975) และในปี ค.ศ. 1979 ก็ได้มีการประชุมสุดยอดระหว่างนายเบรชเนฟกับประธานาธิบดีจิมมี คาร์เตอร์ ที่กรุงเวียนนา²⁶ ซึ่งถือได้ว่าเป็นการผ่อนคลายความตึงเครียด ซึ่งมีได้เพียงทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐฯกับโซเวียตดีขึ้นเท่านั้น แต่ยังไม่ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างตะวันออกและตะวันตกดีขึ้นไปด้วย

2.2 ความขัดแย้งภายในกลุ่มคอมมิวนิสต์

2.2.1 ความขัดแย้งระหว่างโซเวียตกับจีน

²⁵ Robin Edmonds, *Soviet Foreign Policy 1962-1973: the paradox of super power* (London: Oxford University Press, 1975), pp. 114-116.

²⁶ สมพงษ์ ชุมาก, *ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศยุคปัจจุบัน (ทศวรรษ 1990 สู่ทศวรรษแรกแห่งศตวรรษที่ 21)*, หน้า 389.

การขัดแย้งระหว่างสหภาพโซเวียตกับสาธารณรัฐประชาชนจีนซึ่งเริ่มขัดแย้งกันมาตั้งแต่ประมาณปี ค.ศ. 1956 มีผู้กล่าวว่า อาจเนื่องมาจากลักษณะส่วนตัวของผู้ผู้นำในประเทศทั้งสองคือทางฝ่ายโซเวียตก็ได้แก่ครุสชอฟ²⁷ ทางฝ่ายจีนก็ได้แก่เหมาเจ๋อตง แต่หากย้อนกลับไปในช่วงสมัยของ สตาลิน ก็จะเห็นได้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างโซเวียตกับจีนก็เริ่มมีสัญญาณที่บ่งชี้ถึงความอึดอัดระหว่างกันอยู่ก่อนแล้ว กล่าวคือ จากสนธิสัญญาพันธมิตร 30 ปีที่ทำให้สหภาพโซเวียตมีสิทธิในการสร้างฐานทัพเรือที่พอร์ต อาร์เธอร์ (Port Arthur) มีสิทธิเหนือทางรถไฟในจีนและมีสิทธิเหนือมองโกเลีย ซึ่งเป็นดินแดนที่จีนปรารถนาจะผนวกเป็นดินแดนของตนเป็นสาเหตุทำให้จีนไม่พอใจ โดยเฉพาะการที่สหภาพโซเวียตประกาศว่าจะถอนทหารออกจาก พอร์ต อาร์เธอร์ ก็ต่อเมื่อได้ลงนามสนธิสัญญามิตรภาพกับญี่ปุ่น แต่ในขณะนั้นจีนยังไม่มีปฏิริยาตอบโต้ ความขัดแย้งจึงยังไม่ปรากฏแก่สายตาประชาคมโลก เพราะจีนยังคงต้องพึ่งพาโซเวียตทางด้านเศรษฐกิจ²⁸ อันเนื่องมาจากสภาพการเมืองภายในที่ยังไม่มั่นคง อย่างไรก็ตาม ความขัดแย้งระหว่างโซเวียตกับจีนจึงไม่ใช่ประเด็นเรื่องของการเปลี่ยนแปลงตัวผู้นำ แต่เป็นเรื่องของแง่ความคิดและอุดมการณ์กับเรื่องของผลประโยชน์ของชาติเป็นหลัก

2.2.1.1. การตีความอุดมการณ์มาร์กซิสต์-เลนินนิสต์

จากการประชุมสมัชชาพรรคคอมมิวนิสต์โซเวียตครั้งที่ 20 ระหว่างวันที่ 14-25 กุมภาพันธ์ 1956 ครุสชอฟผู้นำสหภาพโซเวียตในตอนนั้นได้เสนอความคิดใหม่อยู่ 3 ประการ ประการแรก แนวความคิดของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ประการที่สอง สงครามระหว่างค่ายที่ต่างอุดมการณ์เป็นเรื่องไม่ไหวจะหลีกเลี่ยงไม่ได้ ประการที่สาม ทางที่จะไปสู่สังคมนิยมมีอยู่หลายทาง²⁹ จากแนวคิดดังกล่าวทำให้เกิดความขัดแย้งอย่างชัดเจนระหว่างสหภาพโซเวียตกับสาธารณรัฐประชาชนจีน โดยจีนไม่เห็นด้วยและเห็นว่าเป็นแนวความคิดลัทธิแก้ กล่าวคือ

²⁷ นรนิติ เศรษฐบุตร, อุดมการณ์หรือผลประโยชน์ การขัดแย้งระหว่างรัสเซียกับจีนและญวนกับเขมร (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แพรวพิทยา, 2525), หน้า 7.

²⁸ ในปี ค.ศ. 1950 สหภาพโซเวียตได้ให้ความช่วยเหลือเงินในรูปเครดิตเป็นจำนวน 300 ล้านดอลลาร์สหรัฐ โดยมิระยะปลดหนี้ 4 ปี เพื่อนำไปฟื้นฟูเศรษฐกิจและพัฒนาอุตสาหกรรม และยังมีกรร่วมลงทุนกันในการดำเนินธุรกิจการค้าต่อเรือ เหนือแ่ง และสายการบินอีกด้วย อ้างจาก R.G Boyd, Communist China's Foreign Policy (New York: Praeger, 1962), pp. 66-70.

²⁹ ดู Khrushchev, "The Central Committee Report" ใน Current Soviet (New York: Praeger, 1957), pp. 29-38.

1. นโยบายการอยู่ร่วมกันโดยสันติกับค่ายตะวันตก หรือประเทศที่มีระบบสังคมนิยม และการเมืองต่างกัน การอยู่กันอย่างสันติกับค่ายตะวันตก มิได้เป็นยุทธวิธีชั่วคราว แต่เป็นการนำแนวความคิดของเลนินมาสานต่อให้เป็นหลักการ โดยทั่วไปของนโยบายสหภาพโซเวียตในขณะนั้น³⁰ สาระสำคัญของการอยู่ร่วมกันโดยสันติ คือ หากมีการคุกคามโดยใช้กำลังจะต้องมีใหม่จากสหภาพโซเวียต แม้ว่าโซเวียตจะมีได้สรรเสริญในระบบทุนนิยมก็ตาม แต่ก็มิใช่หมายความว่า จะต้องไปแทรกแซงกิจการภายในประเทศเหล่านั้น และการที่ระบบสังคมนิยมจะได้รับชัยชนะ ก็มีไว้เป็นชัยชนะที่ผ่านการแทรกแซงโดยการใช้กำลังกับประเทศทุนนิยม นอกจากนี้ ครุสชอฟยังได้กล่าวอีกว่า หลักการอยู่ร่วมกันโดยสันตินั้นเป็นหลักการ โดยธรรมชาติที่ได้รับการยอมรับจากประชาคมโลก เนื่องจากปัจจุบันนี้ไม่มีทางเลือกอื่นใดนอกเสียจากทางเลือกสองทาง คือ การอยู่ร่วมกันโดยสันติกับการอยู่ร่วมโดยสงคราม ดังนั้นการแข่งขันโดยสันติวิธีจึงเป็นทางออกสุดท้ายที่เหลืออยู่สำหรับการแข่งขันระหว่างกลุ่มประเทศทั้งสอง³¹

จากหลักการอยู่ร่วมกันโดยสันติดังกล่าว ทำให้จีนเกิดข้อสงสัยในเจตนาของสหภาพโซเวียต ด้านจีนมองว่า นโยบายดังกล่าวเป็นการบิดเบือนลัทธิมาร์กซิสต์-เลนินนิสต์ เป็นการมองจักรวรรดินิยมในแง่ดีเกินไป ฝ่ายจีนยังประณามสหภาพโซเวียตว่า นโยบายอยู่ร่วมกันอย่างสันติกับฝ่ายตะวันตกนั้น ได้สร้างความเสียหายให้แก่ขบวนการปฏิวัติฝ่ายซ้ายในโลกที่สามที่จีนให้การสนับสนุนอยู่³² ในขณะเดียวกัน จีนก็ได้ตีพิมพ์บทความชื่อ ลัทธิเลนินจงเจริญ (Long Live Leninism) ในหนังสือพิมพ์ หงจี (Hong-Chi - - ธงแดง) ของพรรคคอมมิวนิสต์จีนเมื่อเดือนเมษายน ค.ศ. 1960 บทความนี้ได้โจมตีพวกลัทธิแก้ โดยมีข้อความว่า “สถานการณ์ในโลกนั้นเปลี่ยนไปมากอย่างเห็นได้ชัดตั้งแต่สมัยเลนินยังมีชีวิตอยู่ แต่ทว่ามันก็เกินไปที่จะด่วนเชื่อว่าลัทธิ เลนินพ้นสมัย กลับเป็นว่าลัทธินี้ได้ยืนยันให้เห็นอย่างชัดแจ้งถึงสัจจะที่เลนินได้เสนอไว้ และเห็นชัดถึงทฤษฎีที่เลนินได้ใช้นำในการต่อสู้เพื่อปกป้องและพัฒนาลัทธิมาร์กแบบปฏิวัติ”³³ ซึ่งบทความนี้ได้ยืนยันให้

³⁰David Floyd, *Mao Against Khrushchev, a short history of the Sino-soviet conflict* (London: Pall Mall Press, 1964), p. 33.

³¹Wladyslaw W. Kulski, *Peaceful Co-Existence: An Analysis of Soviet Foreign Policy* (Chicago: Henry Regency Company, 1959), p. 129.

³²Francis O. Wilcox, *China and the Great Powers: Relations with the United States, the Soviet Union, and Japan* (New York : Praeger Publishers, 1975), p. 17.

³³นรนิติ เศรษฐบุตร, *อุดมการณ์หรือผลประโยชน์ การขัดแย้งระหว่างรัสเซียกับจีนและญวนกับเขมร*, หน้า19.

เห็นถึงความถูกต้องของลัทธิเลนินที่มีอยู่ ส่วนทางฝ่ายโซเวียตก็ได้ตอบโต้บ้าง ในวันฉลองครบรอบ 40 ปี ในหนังสือคอมมิวนิสต์ปักซ่าย: ความไม่เป็นระเบียบอย่างเดี๋ยวก ๆ และวารสารคอมมิวนิสต์ของโซเวียตก็ได้เล่นงานผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับนโยบายอยู่ร่วมกันโดยสันติว่าเป็นพวกนักยึดคัมภีร์ผู้ผิดพลาด³⁴ หรือเป็นพวกที่ยึดหลักคัมภีร์ตายตัว

2. สงครามระหว่างสองระบอบเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ (war is inevitable) นโยบายนี้แม้ว่าจะขัดกับหลักการมาร์กซิสต์-เลนินนิสต์ที่เคยกล่าวไว้ว่าสงครามเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้หากจักรวรรดินิยมยังคงอยู่ด้วยเงื่อนไข 2 ประการคือ จักรวรรดินิยมครอบงำโลกและพลังทางสังคมรวมทั้งพลังทางการเมืองที่ไม่ต้องการให้เกิดสงครามการมีความอ่อนจะไม่สามารถยับยั้งจักรวรรดินิยมให้ทำสงครามได้ แต่ผู้นำโซเวียตได้ให้เหตุผลว่า รัฐสังคมนิยมมีความเข้มแข็งขึ้น สังคมนิยมมีพลังสูง รัฐสังคมนิยมต่างก็ต้องการหลีกเลี่ยงสงคราม ประกอบกับประชาชนของประเทศต่างๆ ต่างก็ไม่ต้องการเข้าสู่ภาวะสงคราม เพราะฉะนั้นการมีกำลังต่อต้านสงครามที่เข้มแข็งเช่นนี้ จึงทำให้สามารถยับยั้งสงครามที่เริ่มจากจักรวรรดินิยม สงครามจึงเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงได้³⁵ นอกจากนี้ จะไม่มีชัยชนะหากเกิดสงครามนิวเคลียร์และจะไม่มีประเทศใดรอดพ้นจากหายนะไปได้ ประชาชนทั้งในรัฐสังคมนิยมและทุนนิยมก็จะถูกทำลายหมดสิ้น³⁶

จากนโยบายดังกล่าวจึงไม่เห็นด้วย ทั้งยังมีความเห็นที่แตกต่างออกไปว่ามีความจำเป็นต้องให้การสนับสนุนการปฏิวัติในประเทศต่าง ๆ เพื่อลบล้างรัฐบาลของพวกนายทุน และจึงยังกล่าวว่าสหภาพโซเวียต บิดเบือนไปจากลัทธิมาร์กซิสต์-เลนินนิสต์อย่างร้ายแรง โดยบทความลัทธิเลนินจงเจริญ (Long Live Leninism) ยังยืนยันความถูกต้องถึงการหลีกเลี่ยงสงครามไม่ได้ ตามแนวความคิดเลนินว่า “เราเชื่อมั่นในความถูกต้องอย่างสมบูรณ์ของคำสอนของเลนินที่ว่า สงครามเป็นผลผลิตที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ของระบบการฉวยผลประโยชน์ของมนุษย์ต่อมนุษย์ และระบบ

³⁴เรื่องเดียวกัน, หน้า 21.

³⁵มณีนุช เกรียงโกมล, นโยบายของรัสเซียต่อจีนในสมัยของประธานาธิบดี บอริส เยลต์ซิน (ค.ศ. 1992-2000) (กรุงเทพฯ: วิทยาลัยนานาชาติ มหาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547), หน้า 30.

³⁶Wladyslaw W. Kulski, *Peaceful Co-Existence: An Analysis of Soviet Foreign Policy*, pp. 129-

จักรวรรดิขมเป็นแหล่งกำเนิดของสงครามยุคใหม่”³⁷ ส่วนสหภาพโซเวียตได้โต้ตอบกลับไปว่าจีนมีความกระหายสงครามและไม่ตระหนักถึงภัยจากสงครามปรมาณู³⁸

3. ทางไปสู่สังคมนิยมมีอยู่หลายแนวทาง หรือหลายวิธีไม่จำเป็นต้องเกิดสงครามการเมืองหรือความรุนแรงขึ้น โดยยกคำกล่าวของเลนินที่ว่า “ทุกชาติสามารถบรรลุถึงสังคมนิยมโดยไม่จำเป็นต้องมีแนวทางเดียวกัน” นอกจากนี้ตัวอย่างในประวัติศาสตร์ก็แสดงให้เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงมิได้หลายวิธีดังเช่น โปแลนด์ บัลแกเรีย เชคโกสโลวะเกียและแอลเบเนีย ยกเว้นในประเทศทุนนิยมที่มีความเข้มแข็งและมีกำลังขนาดใหญ่ จึงจำเป็นต้องอาศัยรูปแบบการปฏิวัติที่รุนแรง จากนโยบายดังกล่าวทำให้จีนมองว่าสหภาพโซเวียตเกรงอำนาจสหรัฐฯ จึงละทิ้งอุดมการณ์และกล่าวว่าเป็นลัทธิแก้ (Revisionism) ดังที่เหมาเจ๋อตุงได้กล่าวไว้ว่า “เลนินได้เติบโตด้วยการต่อสู้ การต่อสู้ของชนชั้นนั้นยังไม่สิ้นสุด เพราะชาวมาร์กซ์ยังมีจำนวนน้อยเมื่อเทียบกับประชาชนทั้งหมด ดังนั้นการต่อสู้จึงต้องได้รับการพัฒนาต่อไป”³⁹

จากนโยบายทั้งสามประการดังกล่าว สามารถกล่าวได้ว่าเป็นสาเหตุสำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้เกิดความขัดแย้งกันขึ้นระหว่างประเทศทั้งสองในระบบโลก และนำไปสู่การเสื่อมถอยของระบบสองขั้วอำนาจ ประเด็นสำคัญที่ผู้นำจีนมีความคิดเห็นไม่ตรงกับผู้นำโซเวียตในระบะนั้น เป็นเรื่องเกี่ยวกับยุทธศาสตร์ที่กลุ่มประเทศสังคมนิยมควรนำมาใช้ในการแข่งขันและต่อสู้กับกลุ่มประเทศทุนนิยมภายใต้การนำของสหรัฐฯ รวมทั้งการขยายอิทธิพลเข้าไปยังกลุ่มประเทศโลกที่สามที่ยังมิได้มีการปกครองในรูปที่เป็นสังคมนิยม กล่าวคือ ในทัศนะของเหมาแล้ว ต้องการให้โซเวียตใช้ยุทธศาสตร์เชิงรุก โดยให้การสนับสนุนแก่ขบวนการชาตินิยมที่กำลังทำสงครามปลดแอกอยู่ในแอฟริกา เอเชียและตะวันออกกลางเพิ่มมากขึ้น และใช้นิวเคลียร์ที่สหภาพโซเวียตมีอยู่ป้องกันภัยจากการตอบโต้ด้วยอาวุธนิวเคลียร์จากสหรัฐฯ แต่โซเวียตไม่เห็นด้วยกับยุทธศาสตร์ดังกล่าว เพราะ

³⁷ นรนิติ เศรษฐบุตร, อุดมการณ์หรือผลประโยชน์ การขัดแย้งระหว่างรัสเซียกับจีนและญวนกับเขมร, หน้า 19-20.

³⁸ นรนิติ เศรษฐบุตร, การขัดแย้งระหว่างสาธารณรัฐประชาชนจีนและสหภาพโซเวียต เป็นเหตุสำคัญที่ทำให้กรณีพิพาทในแหลมอินโดจีนระหว่างเขมรกับญวนขยายตัวและยืดเยื้อ (กรุงเทพฯ: สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2526), หน้า 16.

³⁹ มณีนุช เกรียงโกมล, นโยบายของรัสเซียต่อจีนในสมัยของประธานาธิบดี บอริส เยลต์ซิน (ค.ศ. 1992-2000), หน้า 31.

กลัวอันตรายอันอาจเกิดขึ้นจากการขยายตัวของสงครามย่อย (Local wars) จนกลายเป็นสงครามใหญ่หรือสงครามนิวเคลียร์ในที่สุด⁴⁰

2.2.1.2. ปัญหาเรื่องพรมแดน

สหภาพโซเวียตกับสาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นประเทศเพื่อนบ้านที่ต่างก็มีอาณาเขตกว้างขวางและมีพรมแดนทางบกติดต่อกัน ซึ่งพรมแดนโซเวียตกับจีนใน “ส่วนตะวันตก” นั้นมีความยาวประมาณ 2,830 กิโลเมตร⁴¹ อย่างไรก็ตาม ความขัดแย้งเรื่องพรมแดนระหว่างสองประเทศสืบเนื่องมาจากทางประวัติศาสตร์ ซึ่งทางฝ่ายจีนกล่าวอ้างว่าสัญญาที่กระทำกันระหว่างฮ่องเต้จินกับพระเจ้าซาร์รัสเซียในสมัยคริสต์ศตวรรษที่ 19 นั้น เป็นสนธิสัญญาที่ไม่เป็นธรรม (Unequal Treaty)⁴² เพราะจีนถูกบังคับให้ต้องเสียดินแดนล้านตาลางไมล์บริเวณเอเชียกลางและบริเวณไซบีเรีย โดยเฉพาะมองโกเลียนั่นเอง ที่จีนถือว่าเป็นดินแดนของจีนมาก่อนในประวัติศาสตร์ ซึ่งเหมาเจ๋อตุงพยายามเจรจาเพื่อขอคืนดินแดนคืนระหว่างที่ครุสเชฟเดินทางไปเยือนจีนในปี ค.ศ.1954 แต่ครุสเชฟปฏิเสธที่จะเจรจาคืบ⁴³

อย่างไรก็ตาม ครั้นสมัยที่พรรคบอลเชวิคได้อำนาจในประเทศรัสเซียใหม่ ๆ เลนินได้เคยให้คำมั่นสัญญาว่าจะคืนดินแดนทั้งหมดที่รัสเซียได้ไปจากจีนให้แก่รัฐบาลปักกิ่ง มีประกาศที่เรียกว่า The Karakhan Declaration ในวันที่ 25 มิถุนายน ค.ศ. 1919 โดยประกาศปฏิญญาไม่เท่าเทียมกันระหว่างรัสเซียกับจีนในอดีต แต่จนกระทั่งบัดนี้จีนยังถือว่าตนยังไม่ได้ดินแดนทั้งหมดคืนมา⁴⁴ ซึ่งในเดือนมีนาคม ค.ศ. 1963 หนังสือพิมพ์จีน (People's Daily) ได้รายงานเกี่ยวกับสนธิสัญญาที่ไม่เป็นธรรม และในขณะที่เดียวกันเหมาเจ๋อตุงก็ได้ให้สัมภาษณ์แก่ผู้ชำนาญพิเศษของญี่ปุ่นว่า “รัสเซียได้ยึดแผ่นดินจีนไปมากกว่า 1,500,000 ตารางกิโลเมตร” ในปีเดียวกันโซเวียตได้ตอบว่า จีนมีการรุกรานเข้าไปในดินแดนของโซเวียต 5,000 ครั้ง อย่างไรก็ตามการเจรจาปัญหาพรมแดนระหว่างสองประเทศได้ถูกจัดขึ้นเป็นครั้งแรกในปี ค.ศ. 1964 แต่แล้วก็ต้องล้มเหลวโดยไม่

⁴⁰ซาตรี ฤทธารมย์, นโยบายต่างประเทศของสหภาพโซเวียต 1945-1990, หน้า 189.

⁴¹เจียน ชีระวิทย์, นโยบายต่างประเทศจีน (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สถาบันเอเชียศึกษาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542), หน้า 473.

⁴²William E. Griffith, The Sino-Soviet Rift (Cambridge, U.S.A.: The M.I.T. Press, 1968), pp. 13-20.

⁴³John Gittings, The world and China 1922-1972 (London: Eyre Methuen, 1974), p.256.

⁴⁴นรนิติ เศรษฐบุตร, อุดมการณ์หรือผลประโยชน์ การขัดแย้งระหว่างรัสเซียกับจีนและฉนวนกับเขมร, หน้า 23-24.

มีผลอันใดเกิดขึ้น⁴⁵ ในระยะแรกเหมาเจ๋อตงพยายามจะเจรจาในเรื่องนี้กับครุสเชฟและบุลกาณิน เมื่อผู้นำทั้งสองได้ไปเยือนจีนในปี ค.ศ. 1955 แต่ทางโซเวียตไม่เจรจาด้วย เรื่องจึงค้างเรือบมาและทำให้จีนมีความไม่พอใจเป็นอย่างมาก และจากปัญหาที่ตกลงกันไม่ได้เกี่ยวกับดินแดนนี้ ได้นำไปสู่การต่อสู้ด้วยกำลังอาวุธที่ชายแดนประเทศทั้งสองบริเวณแม่น้ำอัสซูรี ในปี ค.ศ. 1969 โดยต่างฝ่ายต่างอ้างว่าอีกฝ่ายหนึ่งละเมิดดินแดนของตน⁴⁶ ซึ่งทำให้บรรดาประเทศค่ายสังคมนิยมต้องตกตะลึงกับเหตุการณ์ดังกล่าว

อย่างไรก็ดี นับตั้งแต่เดือนมีนาคม ค.ศ. 1969 จนถึงนายกอร์บาเชฟขึ้นมีอำนาจในโซเวียตในปี ค.ศ. 1985 ผู้แทนของจีนและโซเวียตได้พบปะเจรจากันเกี่ยวกับเรื่องพรมแดนถึง 9 ครั้ง แต่ก็ยังไม่มีผลอะไรสืบหน้า ซึ่งได้มีการเปิดเผยถึงจุดยืนของจีนในการเจรจาเรื่องพรมแดนในปี ค.ศ. 1969 มี 5 ประการ กล่าวคือ⁴⁷

1. สนธิสัญญาที่จีนทำไว้กับรัสเซียในสมัยพระเจ้าซาร์เป็นสนธิสัญญาที่ไม่เท่าเทียมกัน แต่ก็อาจใช้เป็นพื้นฐานในการเจรจากันเพื่อกำหนดพรมแดนได้
2. จีนจะไม่เรียกร้องให้โซเวียตคืนดินแดนที่รัสเซียได้ไปตามสนธิสัญญาอันไม่เท่าเทียมกัน
3. ดินแดนที่แต่ละฝ่ายครอบครองไว้โดยละเมิดสนธิสัญญาที่มีปัญหาดังกล่าวให้คืนแก่อีกฝ่าย โดยอาจจะปรับเปลี่ยนได้ภายหลังมีการปรึกษาหารือกัน เพื่อผลประโยชน์ของประชาชนที่อาศัยอยู่
4. จีนต้องการให้ทำสนธิสัญญาใหม่แทนของเก่า โดยผ่านการสำรวจและปักปันเขตแดนอย่างชัดเจน และ
5. ก่อนมีการตกลงกันให้ทั้งสองฝ่ายรักษาสภาพคงที่ โดยหลีกเลี่ยงการใช้กำลังปะทะกัน แต่ให้ถอนกำลังทหารออกจากอาณาเขตบริเวณที่พิพาทกัน

⁴⁵โกลเลก อิวานอฟ, โครผิด (กรุงเทพฯ: สำนักแถลงข่าวโซเวียต, 2524), หน้า 45-46.

⁴⁶นรนิติ เศรษฐบุตร, อุดมการณ์หรือผลประโยชน์ การขัดแย้งระหว่างรัสเซียกับจีนและญวนกับเขมร, หน้า 24-25.

⁴⁷เจียน ชีระวิทย์, นโยบายต่างประเทศจีน, หน้า 458-459.

2.2.1.3 การแข่งขันกันเป็นผู้นำในโลกคอมมิวนิสต์

ในการที่จีนเกิดความขัดแย้งกับสหภาพโซเวียตเกี่ยวกับการตีความอุดมการณ์มาร์กซิสต์-เลนินนิสต์นั้น ได้ทำให้จีนเกิดความสงสัยเกี่ยวกับความเป็นผู้นำของสหภาพโซเวียตในโลกคอมมิวนิสต์ ซึ่งทำให้จีนไม่ยอมรับความเป็นผู้นำของโซเวียต โดยกล่าวว่าย่ำอยู่เสมอกว่าความสัมพันธ์ระหว่างจีน-โซเวียตตั้งอยู่บนหลักการของ “ความเท่าเทียม ผลประโยชน์ร่วมกัน การเคารพนับถืออำนาจอธิปไตยและเขตแดนของกันและกัน” (equality, mutual benefit, mutual respect for national sovereignty and territorial integrity)⁴⁸ อย่างไรก็ตาม ภายหลังการมรณกรรมของสตาลิน จีนมองว่า คนควรมึบทบาทนำในการปฏิบัติในบรรดาประเทศที่เกิดใหม่หรือประเทศโลกที่สาม ด้วยเหตุผลที่ว่าจีนใช้วิธีการพัฒนาเศรษฐกิจแบบเน้นการใช้แรงงาน อุตสาหกรรมที่ไม่สลับซับซ้อน ซึ่งเป็นแนวทางที่เหมาะสมกับประเทศกำลังพัฒนามากกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับสหภาพโซเวียตที่มุ่งพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ ดังนั้น จีนจึงได้จัดตั้งสำนักงานประสานงานระหว่างคอมมิวนิสต์ขึ้นในกลางปี ค.ศ. 1957 โดยแบ่งเขตคอมมิวนิสต์ในเอเชียออกเป็น 2 เขต คือ เขตคอมมิวนิสต์ภาคเหนือที่ประกอบด้วยญี่ปุ่น เกาหลี สำหรับเขตคอมมิวนิสต์ภาคใต้ ได้แก่บรรดาพรรคคอมมิวนิสต์ต่าง ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ นอกจากนี้จีนยังได้แสดงบทบาทความเป็นผู้นำในโลกที่สามจากการประชุมที่เจนีวา ปี ค.ศ. 1954 ที่ว่าด้วยปัญหาในอินโดจีนและเกาหลี และการประชุมกลุ่มประเทศอัฟริกา-เอเชีย (Afro-Asian Conference) ในปี ค.ศ. 1955 ที่เมืองบันดุง ประเทศอินโดนีเซีย จีนโดยผู้แทนคือ โจวเอินไหล นายกรัฐมนตรีขณะนั้นได้มีโอกาสรากฎตัวในเวทีภูมิภาคอย่างโดดเด่น ซึ่งครั้งนี้สหภาพโซเวียตถูกกีดกันไม่ให้เข้าร่วมประชุมด้วยเหตุที่ว่าเป็นประเทศในทวีปยุโรป⁴⁹

ดังนั้น จีนมองว่าการพัฒนาตามแนวทางของจีนจึงแตกต่างจากสหภาพโซเวียต การพัฒนาโดยอาศัยอุตสาหกรรมหนักและเทคโนโลยีขั้นสูงนั้นไม่เหมาะสมกับจีนและประเทศด้อยพัฒนาทั้งหลาย เพราะก่อให้เกิดปัญหาทางเศรษฐกิจตาม ด้วยเหตุนี้ในปี ค.ศ. 1958 จึงตัดสินใจใช้ระบบคอมมูน (ระบบนารวม) ซึ่งเป็นการเร่งการผลิตในภาคเกษตรกรรม ใช้แรงงานในการผลิตซึ่งเป็นวิธีเดียวกับญี่ปุ่น แนวความคิดระบบคอมมูนนำมาซึ่งความขัดแย้งระหว่างโซเวียตกับจีน⁵⁰

⁴⁸R.G Boyd, *Communist China's Foreign Policy*. p. 68.

⁴⁹Donald S.Zagoria, *The Sino-Soviet Conflict 1956-1961*. pp.85-90.

⁵⁰Ibid., pp.798-799.

เมื่อจีนปฏิเสธแนวทางนโยบายของโซเวียตจนทำให้เกิดความขัดแย้งนั้น ในปี ค.ศ. 1959 โซเวียตได้ตอบจีน โดยการยกเลิกสนธิสัญญาระหว่างสหภาพโซเวียตกับจีนที่ลงนามกัน เมื่อครั้งที่ 15 ตุลาคม ค.ศ. 1957 ที่ว่าด้วย “เทคโนโลยีใหม่เพื่อป้องกันประเทศ” (New Technology for National Defense) โดยมีสาระสำคัญคือ การที่สหภาพโซเวียตจะมอบตัวอย่างระเบิดปรมาณู ช่วยพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์ของจีนและให้ข้อมูลในการผลิตต่อจีน⁵¹ ในขณะเดียวกัน โซเวียตก็ได้ถอนความช่วยเหลือในด้านต่างๆ อย่างกะทันหัน นับเป็นผลกระทบต่อนจีนอย่างมาก แม้ว่าประเทศในเครือคอมมิวนิสต์จะ ได้พยายามประนีประนอม แต่ก็ไม่เป็นผล

จากการดำเนินนโยบายที่แตกต่างกันได้นำไปสู่การแข่งขันระหว่างกันเพื่อเป็นผู้นำในโลกคอมมิวนิสต์ทั้งประเทศคอมมิวนิสต์เก่าและประเทศคอมมิวนิสต์ที่กำลังจะเกิดขึ้นใหม่ ซึ่งควบคู่ไปกับความขัดแย้งระหว่างกันด้วย เพราะฉะนั้นมีหลายกรณีที่ทำให้ประเทศทั้งสองขัดแย้งกันอย่างรุนแรงและไม่ลงรอยกัน ในประเทศโลกที่สาม อย่างเช่น ความขัดแย้งระหว่างจีนกับโซเวียตในการแข่งขันเพื่อมีอิทธิพลในอินโดนีเซีย มาเลเซีย และในกลุ่มอินโดจีน⁵² เป็นต้น

2.2.2 ความขัดแย้งระหว่างโซเวียตกับจีนและผลกระทบต่อความขัดแย้งของพรรคในประเทศอินโดจีน

ความขัดแย้งระหว่างระหว่างโซเวียตกับจีนได้ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ในบรรดาประเทศอินโดจีนอย่างมาก เพราะจีนได้ดำเนินนโยบายของตนเองอย่างเป็นอิสระ โดยมีเป้าหมายทางด้านความมั่นคงและการต้านภัยคุกคามไปพร้อมกับการสนับสนุนขบวนการคอมมิวนิสต์ในประเทศต่างๆ ตามแนวทางและทัศนะของจีน โดยจีนไม่ต้องการให้ชาติมหาอำนาจใดมาามีอิทธิพลในเอเชีย ซึ่งถือว่าการคุกคามผลประโยชน์และความมั่นคงของจีน อย่างไรก็ตาม จีนได้มีการปรับเปลี่ยนยุทธศาสตร์และยุทธวิธีกับเป้าหมายของนโยบายต่างประเทศ เช่น เมื่อใดที่การเมืองภายในของจีนเน้นอุดมการณ์และการต่อสู้ทางชนชั้น เป้าหมายของนโยบายต่างประเทศจีนจะแข็งกร้าวและปฏิวัติ แต่เมื่อใดที่การเมืองภายในของจีนเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจ เป้าหมายของนโยบายต่างประเทศจีนก็จะเน้นความมั่นคง⁵³ เป็นต้น

⁵¹John Gittings, *Survey of Sino-Soviet Dispute 1963-1967* (London: Oxford University press, 1996), pp.102-109

⁵²นรินทร์ เศรษฐบุตร, อุดมการณ์หรือผลประโยชน์ การขัดแย้งระหว่างรัสเซียกับจีนและญวนกับเขมร, หน้า 51.

⁵³คำรวิรัตน์ รัตนรังสี, ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ, หน้า 216-217.

เมื่อพรรคคอมมิวนิสต์ได้รับชัยชนะในดินแดนอินโดจีนทั้งหมด คือ ในวันที่ 17 เมษายน ค.ศ. 1975 ฝ่ายสัมพันธมิตรสีหनु-เขมรแดงที่อยู่ภายใต้การอุปถัมภ์ของจีนเป็นฝ่ายมีชัย⁵⁴ ในขณะเดียวกัน กองทัพเวียดนามเหนือก็สามารถยึดไซ่ง่อนได้ในวันที่ 3 เมษายน ค.ศ. 1975⁵⁵ และขบวนการปฏิวัติลาวก็ได้รับชัยชนะโดยยึดอำนาจในเวียงจันทน์ ในวันที่ 23 สิงหาคม ค.ศ. 1975 และสถาปนาเป็นประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เมื่อวันที่ 2 ธันวาคม ค.ศ. 1975⁵⁶ ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ในกลางปี ค.ศ. 1975 กลุ่มคอมมิวนิสต์ก็ได้ปกครองดินแดน 3 ประเทศในอินโดจีนเป็นสำคัญ

แต่ค่ายคอมมิวนิสต์ในช่วงกลางทศวรรษ 1970 มิได้เป็นคอมมิวนิสต์ที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เนื่องจากความขัดแย้งของสองชาติมหาอำนาจในค่ายคอมมิวนิสต์ โดยเฉพาะสหภาพโซเวียตและสาธารณรัฐประชาชนจีนมีข้อพิพาทกัน ประกอบกับกรณีที่จีนมีนโยบายทางความมั่นคงและผลประโยชน์อยู่ในภูมิภาคนี้ ด้วยเหตุนี้จึงเป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่ทำให้เกิดความขัดแย้งกันระหว่างประเทศคอมมิวนิสต์ระดับรองในอินโดจีน กล่าวคือ ความขัดแย้งระหว่างเขมรและเวียดนามอันมีผลมาจากนโยบายของจีนซึ่งนำไปสู่สงครามย่อยตามแนวชายแดนระหว่างกัน

อย่างไรก็ตาม ในบรรดาประเทศคอมมิวนิสต์ 3 ประเทศในอินโดจีนนี้ ปรากฏว่าประเทศประชาธิปไตยกัมพูชาหรือเขมรได้ปฏิบัติในการเลือกข้างกรณีพิพาทระหว่างจีนกับโซเวียตอย่างชัดเจน ซึ่งรัฐบาลเขมรแดงของพอลพตกับเขี้ยว สัมพันธ์ ได้เข้าข้างสาธารณรัฐประชาชนจีนอย่างเต็มที่ และก็เป็นประเทศคอมมิวนิสต์ประเทศเดียวที่ไม่ยอมมีความสัมพันธ์กับสหภาพโซเวียตและประเทศยุโรปตะวันออก ซึ่งถือว่าเป็นประเทศบริวารของโซเวียต ในขณะเดียวกันทางรัฐบาลเขมรก็ไม่ได้ติดต่อด้วย ตอนที่กองทัพเขมรแดงเข้ายึดพนมเปญได้ รัฐบาลใหม่ของเขมรก็ได้ส่งให้นักการทูตโซเวียตเดินทางออกนอกประเทศเช่นเดียวกันกับนักการทูตของชาติอื่น ๆ ที่อยู่ในนครพนมเปญจนถึงวาระสุดท้ายของรัฐบาล นายลอง โบเรต⁵⁷

โดยแตกต่างจากความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งรัฐบาลเขมรแดงถือว่าเป็นประเทศที่สนิทมากที่สุด โดยเห็นได้จากในช่วงปีแรกที่เขมรได้รับอำนาจรัฐบาลเขมรแดงได้ปิด

⁵⁴เจียน ธีระวิทย์, นโยบายต่างประเทศจีน, หน้า 356.

⁵⁵นรนิติ เศรษฐบุตร, อุดมการณ์หรือผลประโยชน์ การขัดแย้งระหว่างรัสเซียกับจีนและญวนกับเขมร, หน้า 94.

⁵⁶สุเนต โพทิสาน, ประวัติศาสตร์ลาว(จากโบราณถึงปัจจุบัน) (เวียงจันทน์: โรงพิมพ์กระทรวงแถลงข่าวและวัฒนธรรมลาว, 2000), หน้า 1232-1233.

⁵⁷Joseph J. Zasloff and MacAlister Brow, Communist Indochina and U.S. Foreign Policy: Postwar Realities, (Boulder, Colorado: Westview Press, 1978), p.153.

ประเทศเกือบทั้งหมด ไม่ยอมติดต่อกับสังคมภายนอก จะมีก็เพียงประเทศจีนเท่านั้น ทั้งนี้ความช่วยเหลือที่มีจากภายนอกประเทศที่เขมรแดงยอมรับก็มาจากจีนประเทศเดียว นอกจากนั้นเขมรแดงยังได้อนุญาตให้นักการทูตจีน นักหนังสือพิมพ์และช่างภาพจีนได้เดินทางไปยังดินแดนเขมรอย่างสะดวก ซึ่งรัฐบาลเขมรแดงได้ยอมรับว่าความช่วยเหลือของจีนมีส่วนสำคัญมากที่ทำให้เขมรแดงได้รับชัยชนะ และในปี ค.ศ. 1976 รัฐบาลเขมรก็ได้ทำข้อตกลงกับรัฐบาลจีนในเรื่องเกี่ยวกับกิจการภายใน ซึ่งสาเหตุที่รัฐบาลเขมรแดงเข้าจีนอย่างเต็มที่ก็คงจะเป็นเพราะเหตุผลสองประการที่สำคัญ⁸ กล่าวคือ

ประการแรก เกี่ยวกับอุดมการณ์และแนววิธีปฏิบัติ ปรากฏว่า เขมรแดงได้ใช้วิธีการปฏิวัติยึดอำนาจรัฐตามแบบตะวันออก ซึ่งเป็นแนวแบบจีนที่เหมาะสมที่สุดใช้ คือ บุกรุกป่ามาล้อมเมืองและยึดอำนาจในนครหลวง ซึ่งการที่เขมรแดงชื่นชมนิยมแนวทางของเหมาเจ๋อตุงนี้ เห็นได้ชัดเมื่อครั้งนายกรัฐมนตรีพอลพต และผู้นำเขมรคนอื่น ๆ ไปเยือนจีนในเดือนกันยายนปี ค.ศ. 1977 พอลพตได้กล่าวในงานเลี้ยงรับรองถึงแนวทางเหมาเจ๋อตุงด้วยความชื่นชมว่า “เราได้สร้างประยุกต์ใช้ความคิดของเหมาเจ๋อตุงตั้งแต่เมื่อเวลาที่เรามีเพียงมือเปล่าเท่านั้น ชาวเขมรและนักปฏิวัติทั่วโลกมีความเชื่ออย่างแท้จริงว่า ความคิดของเหมาเจ๋อตุงนั้นก่อให้เกิดผลที่ลึกซึ้งและได้ชัยชนะ”

ประการที่สอง ก็เนื่องมาจากความขัดแย้งที่เขมรแดงมีขึ้นกับเวียดนาม ทำให้เขมรแดงเกรงว่าประเทศตนจะถูกครอบงำโดยประเทศคอมมิวนิสต์เพื่อนบ้านที่ใหญ่โตกว่าอันได้แก่เวียดนาม (ในขณะที่จีนมีความขัดแย้งกับเวียดนามไม่ว่าจะเป็นปัญหาเรื่องพรมแดนและปัญหาการอ้างกรรมสิทธิ์เหนือหมู่เกาะสองเกาะคือ เกาะพาราเซล (Paracel หรือ Xisha) กับสแปรตลี (Spratly หรือ Nansha) ย่อมทำให้เขมรเข้าใจได้โดยง่ายว่า จีนกับเวียดนามมีแนวโน้มที่จะขัดกันในเรื่องผลประโยชน์แห่งชาติในอนาคตอันใกล้) และเพื่อนบ้านต่างลัทธิที่เป็นศัตรูกันมาในประวัติศาสตร์อันได้แก่ไทย ฉะนั้น เขมรแดงจึงต้องการพันธมิตร ซึ่งพันธมิตรที่เหมาะสมมากที่สุดก็ได้แก่จีน

ส่วนการที่รัฐบาลเขมรแดงไม่สนใจมีความสัมพันธ์กับโซเวียตด้วยนั้น น่าจะมีเหตุผลสำคัญมาจากเขมรแดงมีความไม่พอใจในการปฏิบัติของสหภาพโซเวียตสมัยที่เขมรแดงยังค่อสู้อยู่ในป่า เพราะในตอนนั้นเขมรแดงไม่เคยได้รับความช่วยเหลือโดยตรงจากสหภาพโซเวียตเลย

⁸ นรนิติ เศรษฐบุตร, อุดมการณ์หรือผลประโยชน์ การขัดแย้งระหว่างรัสเซียกับจีนและญวนกับเขมร, หน้า 96-100.

นอกจากไม่ช่วยเหลืออย่างจริงจังแล้ว ยังคบค้าสมาคมกับรัฐบาลที่อยู่ในอำนาจตลอดมา แม้แต่รัฐบาลลอนนอลกับลองโบเรต์

ในส่วนประเทศคอมมิวนิสต์ที่เหลืออีกสองประเทศในอินโดจีน คือ เวียดนามและลาว นั้น ปรากฏว่า ในระยะแรก ได้พยายามวางตัวเป็นกลางในข้อพิพาทระหว่างจีนกับโซเวียตอยู่ ทั้งนี้ เพราะประเทศทั้งสองต้องการความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ จากมหาอำนาจคอมมิวนิสต์ทั้งสองประเทศมาพัฒนาเพื่อฟื้นฟูสังคมของตนภายหลังสงครามกลางเมืองและการต่อสู้กับศัตรูภายนอกประเทศ ซึ่งจะเห็นได้จากกรณีที่หัวหน้าพรรคลาวคองของเวียดนาม นายเลอดวน ก็เดินทางไปปักกิ่งและต่อไปมอสโคว์ เพื่อลงนามในข้อตกลงรับความช่วยเหลือจากทั้งจีนและโซเวียต ในเดือนกันยายน ค.ศ. 1975⁵⁹

ในทำนองเดียวกัน ก่อนหน้านี้ โฮ จิมินห์ได้ย้ำเสมอถึงความจำเป็นที่ค่ายสังคมนิยมจะต้องสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน เพื่อผลประโยชน์ของการปฏิวัติร่วมกัน ดังนั้น ในการประชุมพรรคคอมมิวนิสต์และพรรคแรงงาน 81 พรรค ณ กรุงมอสโก เมื่อเดือนธันวาคม ค.ศ. 1960 โฮจิมินห์ได้เรียกร้องให้ทั้งสองฝ่ายหันหน้าเข้าหากันเพื่อปรับความเข้าใจกัน ในที่ประชุมพรรคสังคมนิยมตะวันออกเมื่อเดือนมกราคม ค.ศ. 1962 ผู้แทนพรรคกรรมกรเวียดนามก็อ่านสาส์นของโฮ จิมินห์ ซึ่งกล่าวถึงความจำเป็นของการเป็นเอกภาพของค่ายสังคมนิยมภายใต้การนำร่วมกันของสหภาพโซเวียตและจีน ในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1963 คณะกรรมการเมืองของพรรคกรรมกรเวียดนามก็ได้ออกแถลงการณ์เรียกร้องให้จีนและสหภาพโซเวียตจัดการประชุมขึ้นเพื่อแก้ไขความขัดแย้งระหว่างกัน ในเดือนเมษายน ค.ศ. 1964 พรรคกรรมกรเวียดนามก็ได้เรียกร้องเข้าไปอีกครั้งหนึ่ง และหลังจากนั้นผู้นำเวียดนามเหนือก็ยังพยายามอยู่ตลอดเวลาเพื่อสร้างความสามัคคีในค่ายสังคมนิยม แม้กระทั่งก่อนจะออกสงคราม โฮ จิมินห์ ก็ยังได้เขียนพินัยกรรมเมื่อวันที่ 10 พฤษภาคม ค.ศ. 1969 “ข้าพเจ้าได้อุทิศชีวิตเพื่อการปฏิวัติ ดังนั้น ข้าพเจ้ามีความภูมิใจที่ได้เห็นขบวนการคอมมิวนิสต์และกรรมกรนานาชาติเติบโตขึ้นมากเพียงใด ข้าพเจ้าก็ยิ่งมีความเศร้าใจที่ได้เห็นการแตกแยกระหว่างพรรคพี่น้องมากเท่านั้น ข้าพเจ้าหวังว่า พรรคของเราจะดำเนินการอย่างดีที่สุดเพื่อประสานความสามัคคีในบรรดาประเทศพี่น้องบนพื้นฐานของลัทธิมาร์กซิสต์-เลนินนิสต์และลัทธิสากลนิยมของชนชั้นกรรมาชีพ ข้าพเจ้าเชื่อมั่นว่า พรรคและประเทศพี่น้องจะร่วมเป็นน้ำหนึ่งใจ

⁵⁹Victor C. Funnell, "Vietnam and the Sino-Soviet Conflict," *Studies in Comparative Communism* (Vol. II Spring/Summer 1978), p.169.

เดียวกันอีกครั้งหนึ่ง”⁶⁰ ซึ่งให้เห็นได้ว่า เวียดนามมีความพยายามที่จะเป็นกลางในการแก้ไขความขัดแย้งดังกล่าว

อย่างไรก็ดี ในวันที่ 18 ธันวาคม ค.ศ. 1975 สหภาพโซเวียตก็ได้ทำข้อตกลงให้ความช่วยเหลือเวียดนามในแผนพัฒนาเศรษฐกิจ 5 ปี ระหว่างปี ค.ศ. 1976-1980 เป็นมูลค่าถึง 2.5 พันล้านรูเบิล ในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1977 สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามก็เข้าเป็นสมาชิกของธนาคารระหว่างประเทศเพื่อการลงทุนของกลุ่มประเทศสังคมนิยม ในขณะเดียวกัน ในวันที่ 3 พฤศจิกายน 1978 เวียดนามก็ได้ลงนามสัญญามิตรภาพและความร่วมมือระหว่างกันกับโซเวียต และในวันที่ 29 มิถุนายน ค.ศ. 1978 ก็เข้าเป็นสมาชิกขององค์การโคมิคอน ซึ่งเป็นองค์การเพื่อการร่วมมือและช่วยเหลือซึ่งกันและกันของกลุ่มประเทศสังคมนิยม อีก 4 เดือนต่อมาองค์การโคมิคอนก็ได้ให้ความช่วยเหลือสร้างทางรถไฟสายเหนือจรดใต้ของเวียดนาม ซึ่งเงินได้ละทิ้งการก่อสร้างไปในแต่ละปีเวียดนามจะได้รับความช่วยเหลือจากสหภาพโซเวียต ประมาณ 2 พันล้านเหรียญสหรัฐฯ โดยร้อยละ 45 เป็นด้านเศรษฐกิจและร้อยละ 55 เป็นด้านทหาร นอกจากนี้ เวียดนามยังได้ขอให้สหภาพโซเวียตช่วยเหลือในแผนพัฒนาเศรษฐกิจ 5 ปีระยะที่ 3 ระหว่างปี ค.ศ. 1981-1985 เป็นมูลค่าถึง 6 พันล้านเหรียญสหรัฐฯ อีกด้วย

สำหรับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวนั้น ในปี ค.ศ. 1976 ได้มีความสัมพันธ์ทางการทูตกับประเทศต่าง ๆ ถึง 52 ประเทศ ซึ่งลาวก็ให้ความสัมพันธ์เป็นพิเศษกับสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม สหภาพโซเวียต และสาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งที่สำคัญลาวก็มีความจำเป็นต้องพึ่งความช่วยเหลือทางด้านเศรษฐกิจในกลุ่มประเทศสังคมนิยมเช่นเดียวกัน เพราะลาวได้รับความเสียหายอย่างมากจากสงครามในอินโดจีน อย่างไรก็ดี สหภาพโซเวียตได้ทำข้อตกลงให้ความช่วยเหลือทางด้านเศรษฐกิจแก่ลาวในเดือนเมษายน ค.ศ. 1976 ในปีต่อมอลาวก็ได้รับเครื่องบินรบ มิก-21 จำนวนหนึ่งฝูง ในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1978 สหภาพโซเวียตและลาวก็ทำข้อตกลงร่วมกันเกี่ยวกับความร่วมมือทางด้านเทคนิค และในทศวรรษที่ 1980 ลาวก็ได้รับความช่วยเหลือจากนานาประเทศมากขึ้น⁶¹

ในทางกลับกัน จีนกลับลดความช่วยเหลือให้แก่ เวียดนามและลาวจนในที่สุดจีนก็ตัดความช่วยเหลือทั้งหมดที่มีต่อสองประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งนับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1978 จีนได้คว่ำบาตร

⁶⁰ รุ่งพงษ์ ชัยนาม, การเมืองระหว่างประเทศในเอเชีย หน้าที่ 11-15, หน้า 38

⁶¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 74-75.

ทางเศรษฐกิจต่อเวียดนามและจงใจให้ประเทศอื่นๆ ร่วมมือในการคว่ำบาตรเวียดนามด้วย⁶² ส่วนลาวนั้น จีนก็ได้ถอนความช่วยเหลือในปี ค.ศ. 1979 เช่นกัน⁶³ จากการถอนความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ ของจีนที่มีต่อประเทศลาวและเวียดนามนั้น มีเหตุผลเชื่อได้ว่า เกิดมาจากความขัดแย้งระหว่างจีนกับเวียดนาม และความขัดแย้งระหว่างเวียดนามกับเขมร ดังนั้น การถอนความช่วยเหลือและคว่ำบาตรทางด้านเศรษฐกิจของจีนก็น่าจะเป็นเหตุผลที่เชื่อได้อีกว่า นี่คือการมีมือทางยุทธศาสตร์ของจีนเพื่อปิดล้อมเวียดนาม ซึ่งนอกเหนือจากเครื่องมือทางด้านกองกำลังทหารแล้ว

ความขัดแย้งระหว่างสาธารณรัฐประชาชนจีนกับสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามนั้น เป็นเรื่องที่น่าสนใจได้ยากพอสมควร ซึ่งหลายคนอาจจะคิดว่า เพราะปัญหาสงครามเวียดนามกับกัมพูชาซึ่งนำไปสู่การโค่นล้มรัฐบาลเขมรแดงภายใต้การอุปถัมภ์ของจีน ซึ่งทำให้จีนเกิดความไม่พอใจอย่างมาก หรือว่าความขัดแย้งระหว่างกันนั้น อาจเกิดมาจากความขัดแย้งทางเชื้อชาติ โดยเฉพาะชาวเวียดนามเชื้อสายจีนหรือชาวฮวาที่อาศัยอยู่ในเวียดนาม หรือบางท่านอาจจะคิดว่าคงเป็นเพราะการที่เวียดนามไปมีความใกล้ชิดกับสหภาพโซเวียต หรืออาจเนื่องมาจากปัญหาเรื่องพรมแดนและสิทธิเหนือหมู่เกาะในทะเลจีนใต้⁶⁴ แต่อย่างไรก็ตาม ความขัดแย้งระหว่างเวียดนามกับจีนนั้นคือความจริงที่ไม่สามารถปฏิเสธได้ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ก็มีส่วนสำคัญอยู่บ้างที่ทำให้เกิดความขัดแย้งอย่างรุนแรงจนนำไปสู่สงครามย่อยระหว่างกัน และความขัดแย้งนี้ได้ส่งผลกระทบต่อความขัดแย้งระหว่างเวียดนามกับเขมรแดงอย่างแน่นอน

ภายหลังจากที่เวียดนามได้รับชัยชนะจากเวียดนามใต้ภายใต้การสนับสนุนของสหรัฐฯ ความขัดแย้งระหว่างจีนกับเวียดนามเริ่มส่อเค้านับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1975 เมื่อเวียดนามได้รับรายงานว่า จีนได้ส่งทหารมาลวงล้ำอำนาจอธิปไตยและผืนแผ่นดินของเวียดนามนับเป็นร้อยครั้ง ซึ่งได้ก่อให้เกิดความตึงเครียดตามแนวชายแดนระหว่างกันอย่างมาก⁶⁵ โดยการลวงล้ำอาณาเขตนี้เองได้ก่อให้เกิดความไม่พอใจต่อนโยบายของจีนที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของเวียดนามเป็นอย่างมาก ในทางกลับกันจีนก็ไม่พอใจเวียดนามเช่นเดียวกัน เมื่อเวียดนามเหนือยึดอำนาจเวียดนามใต้ได้ในเดือนเมษายน ค.ศ. 1975 ซึ่งเวียดนามเหนือก็ส่งกองกำลังเข้ายึดครองหมู่เกาะ สแปรตลีย์ (Spratleys)

⁶²เชียน ชีระวิทย์, นโยบายต่างประเทศจีน, หน้า 350.

⁶³เรื่องเดียวกัน, หน้า 373.

⁶⁴จุลชีพ ชินวรรโณ, ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ, หน้า 217-219.

⁶⁵การพิพาทจีน-เวียดนาม (กระทรวงการต่างประเทศ สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม, 1979),

แทนกองกำลังเวียดนามใต้ทันที อย่างไรก็ตาม ก่อนหน้านั้นในเดือนมกราคม ค.ศ. 1974 จีนได้ส่งทหารเข้ายึดเกาะแห่งหนึ่งในหมู่เกาะพาราเซล (Paracels) และจมกองเรือของเวียดนามใต้⁶⁶ เป็นต้น

อย่างไรก็ดี ถึงแม้ว่าความขัดแย้งของจีนกับเวียดนามตามแนวชายแดนในช่วงนี้จะไม่รุนแรงมากนัก แต่ความขัดแย้งดังกล่าวนี้กลับได้ก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างเวียดนามกับเขมรอย่างรุนแรง ซึ่งความขัดแย้งระหว่างสองประเทศเริ่มปรากฏชัดขึ้นในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1975 ผู้นำกัมพูชาได้ปฏิเสธข้อเสนอของเล ดวน เลขาธิการพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนาม ที่จะทำให้ทั้งสองประเทศทำสนธิสัญญามิตรภาพระหว่างกันเพื่อหาช่องทางสำหรับการร่วมมือทางทหารในอนาคต⁶⁷ ในขณะเดียวกันก็เชื่อได้ว่า ในพรรคเขมรแดงเองตอนนั้นคงจะมีความขัดแย้งกันขึ้น ซึ่งอาจจะเกิดจากความเห็นแตกต่างกันในนโยบายที่จะบริหารประเทศ หรือในนโยบายที่มีต่อเวียดนามและสหภาพโซเวียตจนถึงขั้นทำรัฐประหารล้มพวกรัฐบาลพอลพตแต่ก็ไม่สำเร็จ ซึ่งรัฐบาลเขมรแดงได้กล่าวหาเวียดนามอยู่ตลอดเวลาว่า ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1975 มาจนถึงปี ค.ศ. 1977 ทางเวียดนามได้แทรกซึมเข้ามาสนับสนุนการรัฐประหารล้มรัฐบาลเขมรแดง และต่อต้านความพยายามของรัฐบาลพอลพตในการที่จะสร้างสังคมเขมร⁶⁸ และในเดือนกันยายนปี ค.ศ. 1977 ก็ได้แจ้งว่า มีพวกสายลับของ Imperialism และ International Reactionaries ซึ่งชื่อแรกหมายถึงประเทศตะวันตกที่มีสหรัฐฯ เป็นผู้นำ ส่วนชื่อหลังน่าจะหมายถึงโซเวียตและเวียดนามนั่นเอง การขัดแย้งดังกล่าวคว้ามี่ขึ้นระหว่างปลายปี ค.ศ. 1975 และต้นปี ค.ศ. 1976 จนทำให้มีการต่อสู้แย่งชิงอำนาจและการกวาดล้างเกิดขึ้นในหมู่เขมรที่ทำการรัฐประหารในต้นปี ค.ศ. 1977 ซึ่งกรณีการรัฐประหารที่ไม่สำเร็จนี้มีแถลงการณ์ของรัฐบาลเขมรแดงของ พอลพต เมื่อปี ค.ศ. 1978 ยืนยันว่า มีคนเชื้อชาติเวียดนามหลายคนร่วมอยู่ด้วย⁶⁹

จากความแตกแยกภายในพรรคและการแย่งชิงอำนาจโดยใช้กำลังดังกล่าวนี้ ทำให้รัฐบาลเขมรแดงหวาดระแวงรัฐบาลเวียดนามอย่างมาก รวมไปถึงรัฐบาลไทยด้วยว่าได้ให้ความช่วยเหลือแก่กลุ่มเขมรที่เป็นปรปักษ์ต่อรัฐบาลเขมรแดงที่พนมเปญ และเชื่อว่าพวกนี้จะอาศัยอยู่ตามแนวชายแดนระหว่างสองประเทศ จึงทำให้เขมรแดงดำเนินการใช้กำลังก่อความเข้าไปใน

⁶⁶ สีดา สอนศรี, เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ : นโยบายต่างประเทศในยุคโลกาภิวัตน์ (กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2538), หน้า 324.

⁶⁷ รุ่งพงษ์ ชัยนาม, การเมืองระหว่างประเทศในเอเชีย หน่วยที่ 11-15, หน้า 77.

⁶⁸ Karl D Jackson, "Cambodia 1978: War, Pillage, and Puge in Democratic Kampuchea," Asian Survey (January, 1979), p. 77.

⁶⁹ นรนิติ เศรษฐบุตร, อุดมการณ์หรือผลประโยชน์ การขัดแย้งระหว่างรัสเซียกับจีนและญวนกับเขมร, หน้า 104-105.

ประเทศเวียดนามและไทย ซึ่งทำให้เกิดการปะทะกันขึ้นที่แนวชายแดนด้านตะวันออกกับทหารเวียดนามและทางตะวันตกกับทหารไทย นับตั้งแต่กลางปี ค.ศ. 1977 ในขณะที่เดียวกันทางการเวียดนามก็กล่าวว่ตั้งแต่เดือนเมษายน ค.ศ. 1977 เป็นต้นมา รัฐบาลเขมรแดงได้ส่งทหารหลายกองพันพร้อมกับหน่วยทหารปืนใหญ่เข้าโจมตีดินแดนตามแนวชายแดนเวียดนาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตเศรษฐกิจใหม่ที่เวียดนามได้ได้ตั้งขึ้นก่อนหน้า⁷⁰ ซึ่งการกระทำดังกล่าวนี้ได้ทำให้เวียดนามไม่พอใจอย่างยิ่ง เพราะรัฐบาลเวียดนามถือว่าตนถูกละเมิดอำนาจอธิปไตยและผืนแผ่นดินอันครบถ้วนของตน จึงทำให้เกิดการปะทะกันขึ้นตามแนวชายแดนและไม่มีที่ท่าว่าจะยุติได้ จนในที่สุดส่งผลให้ความสัมพันธ์ทางการทูตของทั้งสองประเทศขาดสะบั้นลง โดยทางฝ่ายรัฐบาลกัมพูชาประชาธิปไตยได้ประกาศตัดความสัมพันธ์ทางการทูตกับรัฐบาลเวียดนามเมื่อวันที่ 30 ธันวาคม ค.ศ. 1977 ทั้งนี้โดยอ้างว่า รัฐบาลเวียดนามดำเนิน “ท่าทีที่ไม่เป็นมิตร” ต่อเขมร⁷¹

ในอีกด้านหนึ่งของเวียดนามที่อยู่ด้านบนทางทิศเหนือที่ติดกับจีนนั้น ทางการเวียดนามก็ได้รับแจ้งว่าจีนได้ล่งล่าอำนาจอธิปไตยและผืนแผ่นดินอันครบถ้วนของตนเช่นกัน ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1975-1978 นับเป็นพันครั้ง⁷² และในกลางปี ค.ศ. 1978 ทั้งจีนและเวียดนามต่างโจมตีซึ่งกันและกันมากขึ้นตามลำดับ โดยทางฝ่ายจีนก็กล่าวว่า โซเวียตเข้ามาช่วยทำให้เวียดนามกระทำการร้ายและทางฝ่ายเวียดนามก็กล่าวว่า เขมรกับจีนร่วมมือกันขัดขวางการพัฒนาของญวนภายหลังที่เวียดนามได้รับชัยชนะในดินแดนทางใต้ของเวียดนามเอง โดยว่ากลุ่มพอลพตเป็นเครื่องมือของจีนที่ขยายอำนาจในอินโดจีนและเอเชียอาคเนย์ แต่เวียดนามเป็นตัวอุปสรรคของการขยายอำนาจของจีนนั่นเอง⁷³ ในขณะที่โซเวียตพยายามชี้ว่า จีนหนุนหลังรัฐบาลเขมรแดงของพอลพตที่ได้ทำทลายและรบกับทหารเวียดนาม โดยหนังสือพิมพ์ Pravda ได้ตีพิมพ์ในวันที่ 18 มกราคม ค.ศ. 1978 กล่าวว่า มีผู้สนับสนุนให้ความขัดแย้งเวียดนามกับเขมรขยายตัว ซึ่งผู้ให้การสนับสนุนในทัศนะของโซเวียตก็หมายถึงจีนนั่นเอง⁷⁴

จากเหตุการณ์ที่เกิดความขัดแย้งระหว่างกันดังกล่าว ได้ทำให้เกิดความตึงเครียดภายในประเทศเวียดนามด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปี ค.ศ. 1978 ก่อให้เกิดความแวกระแวงระหว่างชาวเวียดนามเชื้อสายจีน(ชาวฮวา) ที่อาศัยในเวียดนามกับคนท้องถิ่นของเวียดนามอันนำไปสู่ปัญหา

⁷⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 108-109.

⁷¹ *The New York Time* (December 31, 1977) p. 1.

⁷² *การพิวพันธ์เวียดนาม-จีน*, หน้า 131.

⁷³ *FBIS* (Daily Report : U.S.S.R.) June 18, 1978, p. L 2.

⁷⁴ *นรนิติ เศรษฐบุตร, อุคมการณ์หรือผลประโยชน์ การขัดแย้งระหว่างรัสเซียกับจีนและญวนกับเขมร*, หน้า 113.

เชื้อชาติและเกิดการอพยพออกจากประเทศเวียดนาม⁷⁵ จากปัญหาเรื่องเชื้อชาติได้นำไปสู่ความขัดแย้งรุนแรงมากขึ้น ทำให้รัฐบาลจีนได้ถือเอาเรื่องนี้โจมตีเวียดนาม พร้อมประกาศจะส่งเรือของตนมารับชาวจีนที่ถูกบีบบังคับออกจากเวียดนาม ซึ่งเจ้าหน้าที่ของจีนก็ได้กล่าวว่า สหภาพโซเวียตได้มีส่วนร่วม ในเวลาเดียวกันรองนายกรัฐมนตรีเติ้ง เสี่ยว ผิง ก็ได้ให้สัมภาษณ์นักหนังสือพิมพ์ไทยในเชิงโจมตีสหภาพโซเวียตเป็นสำคัญ⁷⁶ ซึ่งความขัดแย้งที่เกิดขึ้นนี้ยังไม่ทราบว่าเกิดจากชาวฮาวายที่กลัวภัย หรือทางการเวียดนาม หรือเกิดจากทางการจีน หรือเกิดจาก “มือที่สาม” โดยทางการเวียดนามก็กล่าวว่าทางการจีนเป็นตัวปล่อยข่าว ในขณะที่ทางการจีนก็กล่าวว่าเวียดนามเป็นตัวปล่อยข่าวดังกล่าว

ทางการเวียดนามโฆษณาว่า ทางการจีนเป็นตัวการข่มขู่ให้ชาวฮาวายก่อความวุ่นวายทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมในเวียดนาม ทางการจีนจัดตั้งเครือข่ายจารกรรมในหมู่ชาวฮาวาย ชาวฮาวายก่ออาชญากรรมโดยพิมพ์ธนบัตรปลอม กักตุนสินค้า ทำลายความมั่นคงของชาติโดยขึ้นราคาสินค้า ฯลฯ ซึ่งในช่วงปี ค.ศ. 1978-1979 สิ่งที่ทางการเวียดนามกระทำก็คือ ปรามปรามพวกพ่อค้าและนายหน้าธนาคารชาวฮาวาย โดยการปลดและเปลี่ยนผู้นำสมาคมชาวฮาวาย และปลดชาวฮาวายออกจากสมาชิกพรรคของพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนาม รวมถึงปลดออกจากตำแหน่งสำคัญ ๆ ในระดับต่าง ๆ ส่วนฝ่ายจีนนั้นถือว่าคนเชื้อสายจีนจะมีสัญชาติหรือไม่ จะเรียกว่า ชาวฮาวาย หรือชาวจีนโพ้นทะเล ก็ยังเป็นเลืดเนื้อคนจีนที่จะต้องปกป้อง จีนมองว่าปัญหานี้มีหน่วยจารกรรมโซเวียตอยู่เบื้องหลัง และเวียดนามเอาประเด็นชาวฮาวายขึ้นมาสร้างสถานการณ์เพื่อให้ประเทศอื่นๆ ที่มีคนเชื้อสายจีนเกิดความวุ่นวาย จีนเริ่มใช้คำพูดประณามและประท้วงเวียดนามต่อการกวาดต้อนคนเชื้อสายจีนไปปล่อยใกล้พรมแดนจีนเพื่อผ่านแดนออกไป ดูเหมือนว่า เป็นความสมัครใจอพยพกลับจีน ต่อความขัดแย้งดังกล่าวนี้ ความสัมพันธ์จีนกับเวียดนามก็ขาดสะบั้นลง เมื่อจีนสั่งปิดสถานกงสุลเวียดนาม 3 แห่งในจีน ในเดือนมิถุนายนปี ค.ศ. 1978 ซึ่งก่อนหน้านั้น เมื่อวันที่ 12 พฤษภาคม 1978 จีนก็ได้ระงับความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจที่สัญญาว่าจะให้แก่เวียดนาม⁷⁷

ฉะนั้น เมื่อเกิดความขัดแย้งระหว่างเวียดนามกับจีน และความขัดแย้งระหว่างเวียดนามและเขมรในช่วงเวลาใกล้เคียงกัน ย่อมทำให้รัฐบาลเวียดนามเริ่มวิตกว่าตนเองตกอยู่ในสภาพ

⁷⁵ จูลซีฟ ชินวรโร โธ, ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ, หน้า 218.

⁷⁶ นรมิตี เศรษฐบุตร, อุดมการณ์หรือผลประโยชน์ การขัดแย้งระหว่างรัสเซียกับจีนและญวนกับเขมร, หน้า 123-124.

⁷⁷ เจียน ชีระวิทย์, เวียดนาม: สังคม เศรษฐกิจ ความมั่นคง การเมือง และการต่างประเทศ (กรุงเทพฯ : สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542), หน้า 257-259.

ที่ถูกโอบล้อม 2 ด้าน ซึ่งด้านหนึ่งก็คือจีน (ทิศเหนือ) ส่วนอีกด้านหนึ่งก็คือเขมร (ทิศใต้) ดังนั้น เวียดนามย่อมไม่มีทางเลือกในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น นอกจากต้องปะทะระหว่างกัน ด้วยเหตุนี้ ในกลางเดือนตุลาคม ค.ศ. 1978 เวียดนามก็ได้อ้างว่า ฝ่ายจีนได้ทำให้เกิดความตึงเครียดตามชายแดนระหว่างกัน เวียดนามกล่าวว่า ทหารจีนได้โจมตีคอมมูนที่ Pra Long และฆ่าทหารของเวียดนามและจับเจ้าหน้าที่ของเวียดนามไปอีกหนึ่งคน⁷⁸ แม้ว่าก่อนหน้านี้ นายเลียวนิค อิลิเชฟ ซึ่งเป็นหัวหน้าคณะผู้แทนของสหภาพโซเวียตได้เดินทางไปปักกิ่งเพื่อเจรจากับทางฝ่ายจีน เกี่ยวกับปัญหาชายแดนที่ขัดแย้งกันอยู่ แต่การเจรจาครั้งนี้ก็ไม่ประสบความสำเร็จ⁷⁹

เมื่อเวียดนามรู้สึกนามถูกล้อมทั้งสองด้านอย่างนี้ ประกอบกับมีการปะทะกันทางทหารทั้งสองด้านด้วย เวียดนามต้องหาวิธีอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อแก้ไขปัญหาความมั่นคงและความอยู่รอดของตนเป็นสิ่งสำคัญลำดับแรกในเวลานี้ กล่าวคือ

สิ่งแรกที่เวียดนามได้กระทำในเวลานี้ คือ การหาประเทศพันธมิตรที่แท้จริง เพื่อสร้างหลักประกันในด้านความมั่นคงของตน ดังนั้น เวียดนามจึงได้ลงนามสนธิสัญญามิตรภาพและความร่วมมือระหว่างกันกับสหภาพโซเวียต เป็นระยะเวลา 25 ปี เมื่อวันที่ 3 พฤศจิกายน ค.ศ. 1978 ในขณะเดียวกัน ก่อนหน้านี้นี้ เวียดนามก็ได้ร่วมลงนามในสนธิสัญญามิตรภาพและความร่วมมือแบบพิเศษกับลาว เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม ค.ศ. 1977⁸⁰

สิ่งที่สองที่เวียดนามต้องกระทำก็คือ การแก้ไขความขัดแย้งกับคู่กรณีให้โดยเร็วที่สุด ซึ่งเวียดนามเลือกที่จะจัดการกับปัญหากัมพูชามากกว่าที่จะการแก้ปัญหาเกี่ยวกับจีน เพราะเวียดนามคงรู้คืออยู่แล้วว่า การจัดการแก้ปัญหากัมพูชาจะง่ายกว่ากับจีนอย่างแน่นอน อันเนื่องมาจากเหตุผลที่ว่า กัมพูชามีปัญหาขัดแย้งกันเองภายในพรรครัฐบาล ประกอบกับปัญหาทางสังคม โดยเฉพาะปัญหาการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ของเขมรแดงที่เป็นข่าวไปทั่วโลก ฉะนั้น ในวันที่ 25 ธันวาคม ค.ศ. 1978 กองทัพของเวียดนามร่วมกับฝ่ายที่ต่อต้านรัฐบาลเขมรแดงก็ได้บุกเข้ากรุงพนมเปญเพื่อโค่นล้มรัฐบาลเขมรแดงและประสบผลสำเร็จเมื่อวันที่ 7 มกราคม ค.ศ. 1979 โดยการกระทำครั้งนี้ เวียดนามได้จัดตั้ง “แนวร่วมแห่งชาติเพื่อการพิทักษ์กัมพูชา”⁸¹ และจัดตั้งคณะผู้ปกครองชุดใหม่

⁷⁸ FBIS (Daily Report: U.S.S.R.) October 13, 1978, p. L 1.

⁷⁹ FBIS (Daily Report: U.S.S.R.) June 12, 1978, p. A 5.

⁸⁰ สุรัช สิริไกร, การพัฒนาเศรษฐกิจและการเมืองลาว (กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ, 2542), หน้า 181.

⁸¹ รุ่งพงษ์ ชัยนาม, การเมืองระหว่างประเทศในเอเชีย หน่วยที่ 11-15, หน้า 78.

ขึ้นมาเรียกว่า สภาปฏิวัติของประชาชนเขมร (Kampuchean People's Revolutionary Council) โดยมี นายเฮง สัมริน นายเพน โชวัน นายฮุน เซน และ นาย เจีย ซิม อยู่ในคณะผู้ปกครองชุดใหม่⁸²

ดังนั้น เมื่อเวียดนามสามารถดำเนินการทั้งสองสิ่งนี้สำเร็จ ย่อมทำให้จีนเกิดความไม่พอใจอย่างยิ่ง ด้วยเหตุนี้ ภายหลังจากโค่นล้มรัฐบาลเขมรแดงได้เพียงเดือนเศษ จีนได้ระดมกำลังทหารประมาณ 200,000 คน บุกข้ามพรมแดนของเวียดนาม-จีน ซึ่งยาวประมาณ 1,460 กิโลเมตร และทำการโจมตีพร้อมกันทั้ง 6 จังหวัดชายแดนของเวียดนามที่ติดกับจีน คือ Quang Ninh, Long Son, Cao Bang, Ha Tuyen, Hoang Lien Son, and Lai Chau ทหารจีนได้ใช้เวลาหนึ่งเดือนพอดีในการยึดและทำลายเมืองสำคัญ ๆ ของเวียดนามใกล้พรมแดนจีนและเวียดนาม (17 กุมภาพันธ์ - 16 มีนาคม ค.ศ. 1979) ซึ่งทางการจีนประกาศว่า เป็นสงครามป้องกันตัวเองจากการบุกโจมตีของเวียดนามตามแนวชายแดน แต่ข้อเท็จจริงก็คือ จีนต้องการ “สั่งสอน” เวียดนามในกรณีกัมพูชาตามคำพูดของเติ้งเสี่ยวผิงที่กล่าวต่อนักข่าวอเมริกันเมื่อปลายเดือนมกราคมก่อนหน้านั้น อย่างไรก็ตาม ในปฏิบัติการครั้งนี้ ทหารจีนตายประมาณ 30,000 คน และบาดเจ็บอีกประมาณ 32,000 คน ส่วนเวียดนามนั้นก็สูญเสียพอ ๆ กัน⁸³

ต่อความขัดแย้งที่เกิดขึ้นนั้น ย่อมส่งผลกระทบต่อลาวอย่างแน่นอน ซึ่งในระยะแรกของความขัดแย้งระหว่างกัมพูชาและเวียดนาม ลาวได้พยายามไกล่เกลี่ยไม่ให้ทั้งสองฝ่ายตัดความสัมพันธ์ระหว่างกัน โดยเจ้าสุภานุวงศ์ ประธานประเทศลาวได้เดินทางไปกรุงพนมเปญในเดือนธันวาคม ค.ศ. 1977 เพื่อขอให้ทั้งสองฝ่ายหันหน้าเข้าแก้ไขข้อขัดแย้งโดยสันติวิธี แต่เมื่อความขัดแย้งรุนแรงมากขึ้น กัมพูชาได้บอกปิดข้อเสนอในการเจรจาระหว่างสองฝ่าย ซึ่งได้ทำให้นายโก สอน พมิวนานของลาวเริ่มวิพากษ์วิจารณ์ท่าทีของกัมพูชา อย่างไรก็ตาม ลาวได้พยายามแสดงท่าทีที่เป็นกลาง โดยนายพูน ศรีประเสริฐ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของลาวได้กล่าวในเดือนมีนาคม ค.ศ. 1978 ว่า “ประเทศทั้งสามได้ต่อสู้เคียงบ่าเคียงไหล่เพื่อเอกราชมาเป็นเวลานานจนได้รับชัยชนะด้วยกัน เมื่อเกิดความขัดแย้งระหว่างเวียดนามและกัมพูชาซึ่งเป็นประเทศพี่น้องเช่นนี้ เราจึงรู้สึกเสียใจเป็นอย่างยิ่ง เราหวังเป็นอย่างยิ่งว่า เหตุการณ์ดังกล่าวจะสามารถแก้ไขให้ลุล่วงไปได้โดยการเจรจา”⁸⁴ จากทัศนคติของลาวดังกล่าวทำให้เห็นได้ว่า ลาวมีจุดยืนของตนเองและมีความจริงใจอย่างซื่อตรงที่จะแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างเวียดนามกับกัมพูชา เพื่อให้เกิดสันติภาพระหว่างกันอย่างแท้จริง

⁸² FBIS (Daily Report: U.S.S.R.) January 16, 1979, p. L.1

⁸³ เจียน ธีระวิทย์, นโยบายต่างประเทศจีน, หน้า 337.

⁸⁴ รุ่งพงษ์ ชัยนาม, การเมืองระหว่างประเทศในเอเชีย หน้าที่ 11-15, หน้า 79.

ส่วนความขัดแย้งระหว่างเวียดนามกับจีนนั้น ลาวก็รู้สึกไม่สบายใจต่อเหตุที่เกิดขึ้น แต่เนื่องจากจีนดำเนินนโยบายที่แข็งกร้าวต่อประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะประเทศที่มีชายแดนติดกับจีน ข่มขู่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของลาวอย่างยิ่งไม่ว่าจะเป็นความขัดแย้งตามแนวพรมแดนระหว่างจีนกับโซเวียต ความขัดแย้งตามแนวพรมแดนระหว่างจีนกับอินเดีย จนกระทั่ง ความขัดแย้งตามแนวพรมแดนระหว่างจีนกับเวียดนาม เป็นต้น ประกอบกับจีนเป็นประเทศใหญ่และเป็นประเทศมหาอำนาจ ในขณะที่ลาวเป็นประเทศเล็กและไม่สามารถที่จะเสนอแนะใด ๆ ให้กับจีนได้ นอกจากนี้ให้มีการเจรจากันโดยสันติวิธี ประกอบกับปัจจัยภายในของลาวก็มีความสำคัญที่ทำให้เกิดความหวาดระแวงอิทธิพลและการครอบงำระหว่างกันด้วย ดังนั้นเมื่อลาวเป็นประเทศเล็กและเพิ่งได้รับเอกราช ความสามัคคีภายในจึงมีความสำคัญที่สุด ด้วยเหตุผลที่ว่าลาวมีชนหลายเชื้อชาติและหลายเผ่าชน ฉะนั้น ความมั่นคงของชาติตนเองและปราศจากการแทรกแซงจากภายนอกจึงเป็นสิ่งสำคัญที่สุดอันดับแรกด้วย

อย่างไรก็ดี ลาวได้ริเริ่มแสดงทัศนะของตนเองในที่ประชุมใหญ่ครั้งที่ 5 ของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว เมื่อวันที่ 13 พฤศจิกายน 1986 ถึงความปรารถนาที่จะเห็นการปรับความสัมพันธ์ระหว่างสหภาพโซเวียตกับจีนให้ดีขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ และมีความตั้งใจกับการที่จะทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับเวียดนามคืนสู่สภาพปกติ⁸⁵ จากทัศนะดังกล่าวทำให้ลาวไม่เห็นด้วยกับการที่ประเทศเหล่านี้มีความขัดแย้งกัน และจุดนี้เองที่ทำให้ลาวกับจีนสามารถปรับความสัมพันธ์ไปสู่สภาพปกติระหว่างกันได้อย่างรวดเร็ว พร้อมกับสามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่อาจนำไปสู่ความขัดแย้ง ไม่ว่าจะเป็นการแก้ไขปัญหพรมแดน การเมือง เศรษฐกิจ และสังคม เป็นต้น

2.3 การดำเนินนโยบายของลาวต่อประเทศสังคมนิยมและทุนนิยมในยุคสงครามเย็น

เหตุการณ์ระหว่างประเทศมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่ส่งผลกระทบต่อสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ดังนั้น การกำหนดนโยบายของลาวจึงมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในยุคสงครามเย็นที่ต้องให้ความสำคัญในเหตุการณ์ระหว่างประเทศเป็นหลัก ประกอบกับปัจจัยภายในประเทศก็เป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยกำหนดนโยบายต่างประเทศของตนในช่วงนั้น ด้วยเหตุนี้ นโยบายของลาวในยุคสงครามเย็นจึงต้องควบคู่ไปกับความมั่นคงของชาติเป็นสิ่งสำคัญที่สุด ซึ่งในช่วงนี้ลาวให้ความสำคัญกับ “การก่อสร้างประเทศลาว : สันติภาพ เอกราช ประชาธิปไตย

⁸⁵เอกสารทางราชการของลาว, กองประชุมใหญ่ครั้งที่ 5 ของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว, พฤศจิกายน 13, 1986, หน้า 182.

เอกภาพ และวัฒนาถาวร (1975-1995)”⁸⁶ ดังนั้น การดำเนินนโยบายต่างประเทศของลาวจึงอยู่บนหลักการสำคัญ ๆ ดังนี้⁸⁷

- เคารพเอกราช อธิปไตย และผืนแผ่นดินอันครบถ้วนของกันและกัน
- เคารพสิทธิของแต่ละประเทศที่ดำรงอยู่โดยปราศจากการแทรกแซงและการรุกรานจากภายนอก
- ไม่แทรกแซงกิจการภายในของกันและกัน
- แก้ไขข้อพิพาทโดยสันติวิธีบนพื้นฐานแห่งความเสมอภาคและตามกฎบัตรสหประชาชาติ
- หลีกเลี่ยงการข่มขู่ หรือ ใช้กำลังต่อกันและไม่อนุญาตให้บุคคลอื่นใช้ดินแดนของตนเป็นฐานทัพเพื่อแทรกแซง ข่มขู่ หรือ รุกรานประเทศอื่น ไม่ว่ารูปการใด ๆ

ในขณะเดียวกันภายหลังจากที่ลาวได้สถาปนาประเทศเป็นสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว รัฐบาลก็ได้ประกาศนโยบายต่างประเทศของตนคือ สันติภาพ เอกภาพ มิตรภาพ ไม่ร่วมกลุ่ม และมีความร่วมมือกันอย่างเสมอภาค ต่างฝ่ายต่างมีผล⁸⁸

2.3.1 นโยบายของลาวต่อประเทศสังคมนิยม

2.3.1.1 นโยบายของลาวต่อสหภาพโซเวียตและประเทศสังคมนิยมต่าง ๆ

สำหรับนโยบายของลาวต่อสหภาพโซเวียตและประเทศสังคมนิยมต่าง ๆ นั้น พรรคและรัฐบาลลาวได้เสริมสร้างความสามัคคีและดึงดูดเอาความเป็นใจ สนับสนุนและการช่วยเหลือจากบรรดาประเทศสังคมนิยมที่ถือเป็นพี่น้อง อันดับแรกคือจากสหภาพโซเวียต โดยใช้ท่าแรงของยุคสมัย ประสานสมทบกับท่าแรงของชาติ เพื่อชัยชนะในการปกป้องรักษาและสร้างสรรค์ประเทศชาติ ซึ่งในบทรายงานการเมืองของคณะกรรมการศูนย์กลางพรรคต่อที่ประชุมใหญ่ครั้งที่ 3 ของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว โดยท่านเลขาธิการใหญ่ไกสอน พมวิหาน ได้กล่าวว่า “เสริมสร้างเพิ่มทวีความสามัคคี และการร่วมมือรอบด้านกับสหภาพโซเวียตและบรรดาประเทศในวงสาคณาญาติสังคมนิยม ซึ่งเป็นนโยบายอันยาวนาน และมีลักษณะเป็นหลักการของพรรคเรา ซึ่งเป็น

⁸⁶สุเนต โททิสาน, ประวัติศาสตร์ลาว(จากโบราณถึงปัจจุบัน), หน้า 1010.

⁸⁷เรื่องเดียวกัน, หน้า 1165.

⁸⁸เพ็งอั้ง, หน้า 1152.

ลักษณะกฎเกณฑ์ตัดสินชัยชนะของภารกิจปกป้องรักษาประเทศชาติ และก่อสร้างสังคมนิยมอยู่ในประเทศเรา”⁸⁹

2.3.1.2 นโยบายของลาวต่อเวียดนามและกัมพูชา

ในด้านนโยบายของลาวต่อประเทศเวียดนามและกัมพูชานั้นคือ การมีนโยบายที่เพิ่มทวีความสามัคคี สายสัมพันธ์แบบพิเศษ และการร่วมมือรอบด้าน ลาว-เวียดนาม ลาว-เวียดนาม-กัมพูชา บนพื้นฐานลัทธิมาร์กซิกต์-เลนินนิสต์ และลัทธิสากลกรรมาชีพ เคารพเอกราช อธิปไตย และผืนแผ่นดินอันครบถ้วนของกัน เสมอภาพ เชื้อติดกัน ช่วยเหลือกันบนจิตใจมิตรสหาย สร้างความสามัคคีระหว่างกันในการปกป้องรักษาเอกราชแห่งชาติ และการก่อสร้างสังคมนิยมในแต่ละประเทศ เพื่อสันติภาพในภูมิภาคและในโลก⁹⁰

สำหรับเวียดนาม พรรค และรัฐบาลได้ยืนยันว่า สายสัมพันธ์สามัคคีระหว่างสองพรรค สองรัฐ และประชาชนสองชาติ ลาว-เวียดนาม เป็นสายสัมพันธ์พิเศษปลอดไสขาวสะอาด... และเป็นแบบอย่างที่ยาก สายสัมพันธ์นี้จะคงตัวอย่างแน่นอน และตลอดไป พร้อม ๆ กับการขยายตัวของสองชาติ เค็ดขาดไม่ให้ศัตรูตัวใดมาทำร้ายได้

ส่วนความสัมพันธ์กับกัมพูชา พรรคและรัฐบาลได้พยายามเอาใจใส่อย่างจริงใจตลอดมา ต่อความสามัคคีอันแน่นแฟ้นระหว่างสองประเทศ ไม่ว่าจะเป็นระยะต่อผู้กู้ชาติ หรือ ระยะสร้างประเทศชาติคีนใหม่ในปัจจุบัน⁹¹

ในที่ประชุมใหญ่ครั้งที่ 4 ปี ค.ศ. 1986 ลาวก็ยืนยันในการเพิ่มทวีและปรับปรุงความสามัคคีไปเรื่อย ๆ ระหว่าง 3 ชาติเป็นสำคัญ เป็นต้น

⁸⁹เพ็งฮ้าง, หน้า 1158-1159

⁹⁰เอกสารราชการของลาว, กองประชุมใหญ่ครั้งที่ III ของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว, เมษายน 21, 1982, หน้า 90

⁹¹ดูเนด โททิสาน, ประวัติศาสตร์ลาว(จากโบราณถึงปัจจุบัน), หน้า 1156-1157.

2.3.1.3 นโยบายของลาวต่อจีน

สำหรับนโยบายลาวต่อจีนในยุคสงครามเย็นนั้น ในที่ประชุมใหญ่ครั้งที่ 3 ของพรรคประชาชนปฏิวัติลาวเมื่อวันที่ 21 เมษายน ค.ศ. 1982 ลาวได้มีนโยบายต่อจีนอย่างชัดเจนว่า ลาวมีความพยายามอย่างยิ่งเพื่อทำทุกสิ่งทุกอย่างที่สามารถทำได้ เพื่อรักษา และปรับปรุงสายสัมพันธ์มิตรภาพ แบบบ้านใกล้เรือนเคียง อันดีกับประชาชนจีน แต่ก็ต่อต้านนโยบายที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงของลาว เพื่อผลประโยชน์ของประชาชนสองชาติลาวและจีน เพื่อสันติภาพในเอเชียอาคเนย์และในโลก ลาวมีความยินดีสร้างความสัมพันธ์อันเป็นปกติระหว่างสองประเทศบนพื้นฐาน เอกอรัญญา อธิปไตย และผืนแผ่นดินอันครบถ้วนของกัน ไม่แทรกแซงกิจการภายในของกัน ไม่รุกรานกัน เสมอภาพ ต่างฝ่ายต่างได้รับผล พร้อมแก้ไขทุกปัญหาในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งสองด้วยการเจรจาโดยสันติวิธี⁹² และในที่ประชุมใหญ่ครั้งที่ 4 ปี ค.ศ. 1986 ลาวก็หวังที่จะเห็นความสัมพันธ์ระหว่างลาวกับจีนกลับคืนสู่สภาพปกติบนหลักการเดิมที่ได้กล่าวแล้ว แต่ลาวได้เน้นถึงความสำคัญของจีนว่า จีนเป็นประเทศใหญ่ประเทศหนึ่งและเป็นสมาชิกถาวรในคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ จึงมีความรับผิดชอบต่อสันติภาพอยู่ในเอเชียอาคเนย์ เอเชียแปซิฟิกและในโลก⁹³

จากนโยบายเหล่านี้ทำให้เราเห็นได้ว่า ลาวมีนโยบายที่ตั้งใจจริงที่จะปรับความสัมพันธ์ต่อจีนตั้งแต่แรกแล้ว ภายหลังจากที่มีความขัดแย้งกับจีนได้เพียง 4 ปี นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1979 เป็นต้นมา และในเดือนเมษายน ค.ศ. 1982 ลาวก็ได้ประกาศนโยบายดังกล่าวเพื่อแสดงความจริงใจต่อจีนให้กลับไปสู่ความสัมพันธ์ระหว่างกันในระดับปกติเช่นเดิม และที่สำคัญลาวยังถึงนโยบายจีนเดียวเสมอ จากจุดนี้เองก็เป็นจุดที่สำคัญมากที่สุดที่ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับลาวได้รับการฟื้นฟูกันอย่างเร็ววัน สามารถร่วมมือกันในทุกด้าน และสามารถแก้ไขปัญหาที่ทำให้เกิดความหวาดระแวงระหว่างกันอันนำไปสู่ความขัดแย้งได้หมดทุกเรื่องภายหลังการสิ้นสุดยุคสงครามเย็น

2.3.2 นโยบายของลาวต่อประเทศทุนนิยม

2.3.2.1 นโยบายของลาวต่อสหรัฐฯและประเทศทุนนิยม

⁹²เอกสารราชการของลาว, กองประชุมใหญ่ครั้งที่ III ของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว, หน้า 99.

⁹³เอกสารราชการของลาว, กองประชุมใหญ่ครั้งที่ IV ของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว, พงศกัณยาน 13, 1988, หน้า 184.

ในด้านนโยบายลาวต่อสหรัฐานั้น ลาวจะเคียดเคี้ยวต่อผู้ด้านสหรัฐกับการกระทำที่เป็นอันตรายต่อความมั่นคง ต่อเอกราชแห่งชาติ สันติภาพ และเสถียรภาพในภูมิภาคนี้ ถ้าว่าสหรัฐอยากปรับปรุงความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว อย่างจริงจังตามที่สหรัฐได้กล่าวไว้นั้น สหรัฐฯต้องแสดงเจตนาดี ด้วยการกระทำที่ปรากฏผลเป็นจริง ยุติการโฆษณาใส่ร้ายป้ายสีและการกระทำอื่น ๆ ที่เป็นการต่อต้านลาว ซึ่งประชาชนลาวรักสันติภาพ อยากมีความสัมพันธ์แบบมิตรภาพกับประชาชนสหรัฐฯ อยู่เสมอ⁹⁴ และที่สำคัญในระยะที่ผ่านมาลาวก็ได้แสดงเจตนาดีของตนโดยให้ความร่วมมืออย่างจริงจัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการค้นหาชาวอเมริกันที่หายสาบสูญในช่วงสงคราม ดังนั้น ในที่ประชุมใหญ่ครั้งที่ 4 ปี ค.ศ. 1986 ลาวจึงหวังให้สหรัฐยกเลิกการเคลื่อนไหวต่าง ๆ ที่เป็นการแทรกแซงกิจการภายในของลาว เพื่อหาช่องทางให้ความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศคืนสู่สภาพปกติและทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างกันดีขึ้นไปด้วย ซึ่งอยู่บนพื้นฐานบรรดาหลักการแห่งการอยู่ร่วมกันโดยสันติ⁹⁵

ส่วนนโยบายของลาวต่อประเทศทุนนิยมนั้น ลาวจะดำเนินนโยบายอยู่บนหลักการเคารพเอกราช อธิปไตย และผืนแผ่นดินอันคบถ้วนของกัน ไม่แทรกแซงเข้าในกิจการภายในของกันและกัน เสมอภาพ และต่างฝ่ายต่างได้รับผล⁹⁶

2.3.2.2 นโยบายของลาวต่อไทย

ประเทศไทยก็เป็นประเทศบ้านใกล้เรือนเคียงและมีความสำคัญต่อลาวอย่างมากไม่ว่าจะเป็นด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ดังนั้น ในความสัมพันธ์ระหว่างกันในบางช่วงในยุคสงครามเย็นจึงมีทั้งความขัดแย้งและความร่วมมือระหว่างกัน อันเนื่องมาจากระบอบการเมืองที่แตกต่างกันและการที่มีพรมแดนติดต่อกันยาวถึง 1,730 กว่ากิโลเมตร และประชาชนประเทศทั้งสองได้มีความสัมพันธ์ฐานบ้านใกล้เรือนเคียงระหว่างกันอันยาวนานนั้น สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีความปรารถนาอยากรักษาและขยายสายสัมพันธ์มิตรภาพแบบบ้านใกล้เรือนเคียงอันดี เปิดกว้างความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ การค้า วัฒนธรรม กีฬา ... ระหว่างประเทศทั้งสอง บนจิตใจดังกล่าวนี้ รัฐบาลลาวได้มีแถลงการณ์ร่วมในเดือนมกราคม และเดือนเมษายน ค.ศ. 1979 กับรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทย ยืนยันหลักการสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศ ซึ่งลาวมีความจริงใจที่

⁹⁴เอกสารราชการของลาว, กองประชุมใหญ่ครั้งที่ III ของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว, หน้า 99.

⁹⁵เอกสารราชการของลาว, กองประชุมใหญ่ครั้งที่ IV ของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว, พฤศจิกายน, หน้า 184.

⁹⁶สุเนต โททิสาน, ประวัติศาสตร์ลาว(จากโบราณถึงปัจจุบัน), หน้า 1169.

จะปฏิบัติตามมาตรการต่าง ๆ ตามคำมั่นสัญญาของตน เพื่อเพิ่มทวีสายสัมพันธ์มิตรภาพระหว่างกัน โดยเฉพาะก็เพื่อผลประโยชน์ของประชาชนสองชาติลาวและไทย ดังนั้น เพื่อให้เกิดสันติภาพและเสถียรภาพในเอเชียอาคเนย์ ลาวจึงเรียกร้องให้ไทยปฏิบัติตามข้อตกลงระหว่างสองประเทศอย่างถูกต้อง และสิ่งใดที่เป็นภัยต่อความมั่นคงของลาวและทั่วทั้งให้ไทยกระทำการปราบปรามกลุ่มคนไม่หวังดีต่อลาว ประเภทต่าง ๆ ที่ใช้ดินแดนไทย เพื่อทำลายความมั่นคงของลาว ซึ่งลาวมีความยินดีต่อการขยายความสัมพันธ์กับทุกประเทศด้วย โดยไม่จำแนกกระขอบการเมืองและสังคมต่างกันบนพื้นฐานหลักการอยู่ร่วมกันโดยสันติ⁹⁷

อย่างไรก็ตาม เมื่อเกิดความขัดแย้งกันตามแนวชายแดนลาวและไทย กรณีทหารไทยบุกยึดสามหมู่บ้าน แขวงไซยะบุรี จนถึงขั้นปะทะกันด้วยกำลัง เมื่อวันที่ 6 เดือนมิถุนายน ค.ศ. 1984 ลาวถือว่าไทยได้กระทำการรุกราน เป็นการล่วงล้ำเอกราช อธิปไตยและผืนแผ่นดินของลาว ซึ่งเป็นการละเมิดแถลงการณ์ร่วมไทย-ลาว ลาว-ไทย เมื่อปี ค.ศ. 1979 และทั้งเป็นการละเมิดกฎบัตรสหประชาชาติ เพราะประเทศทั้งสองต่างก็เป็นสมาชิกสหประชาชาติ⁹⁸ ซึ่งเป็นเหตุทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างกันเลวร้ายลงในช่วงนั้น

2.3.2.3 นโยบายของลาวต่ออาเซียน

ในยุคสงครามเย็น นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1975 ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้ถูกแบ่งออกเป็นสองกลุ่ม คือ กลุ่มอินโดจีน และกลุ่มอาเซียนนั้น ลาวได้มีนโยบายอยู่ร่วมกันอย่างสันติ มีความสัมพันธ์กับบ้านใกล้เรือนเคียงอันดีต่อกัน มีการปรึกษาหารือ เจริญต่อกัน เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในความสัมพันธ์ระหว่าง 2 กลุ่มประเทศบนหลักการเสมอภาพ เข้าใจกัน เคารพเอกราช อธิปไตย และผืนแผ่นดินอันคอบถ้วนของกันและกัน ไม่แทรกแซงเข้าในกิจการภายในของกันและกัน ไม่บีบบังคับกันในด้านทัศนะ พร้อมกับสร้างเอเชียอาคเนย์ให้เกิดสันติภาพ เสถียรภาพ มิตรภาพ และความร่วมมือระหว่างกัน⁹⁹ หลักการดังกล่าวนี้ก็เป็นนโยบายที่สำคัญที่สุด นโยบายหนึ่งที่ลาวยึดถือมาตลอด ซึ่งเป็นนโยบายที่ลาวปฏิบัติอย่างเสมอต้นเสมอปลายต่อกลุ่มประเทศในกลุ่มอาเซียน

⁹⁷ เอกสารราชการของลาว, กองประชุมใหญ่ครั้งที่ III ของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว, หน้า 98.

⁹⁸ สุนเด โททิสาน, ประวัติศาสตร์ลาว(จากโบราณถึงปัจจุบัน), หน้า 1067.

⁹⁹ เอกสารราชการของลาว, กองประชุมใหญ่ครั้งที่ III ของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว, หน้า 97.

2.4 ประเด็นสำคัญที่ทำให้ลาวกับจีนมีความขัดแย้งระหว่างกัน

จากเหตุการณ์ความขัดแย้งระหว่างกันในระบบระหว่างประเทศดังกล่าวนี้ ได้ทำให้สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวมีความจำเป็นต่อการดำเนินนโยบายในลักษณะดังกล่าวทั้งต่อประเทศสังคมนิยมและประเทศทุนนิยม ด้วยปัจจัยเหล่านี้ทำให้เห็นได้ว่ามีเหตุผลหลายประการที่ทำให้สาธารณรัฐประชาชนจีนเกิดความขัดแย้งกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จนนำไปสู่ความสัมพันธ์ที่เสื่อมโทรมระหว่างกันนับตั้งแต่ปี ค.ศ.1978-1986 กล่าวคือ

ประการแรก ความขัดแย้งระหว่างโลกตะวันตกและตะวันออก ทำให้ลาวมีอุดมการณ์เดียวกันร่วมกับโลกตะวันออก ซึ่งทำให้ลาวได้รับความช่วยเหลือในการพัฒนาประเทศทั้งจากประเทศโซเวียตและประเทศจีน แต่เมื่อโลกตะวันออกขัดแย้งกันเอง โดยเฉพาะสหภาพโซเวียตกับจีนทำให้ประเทศทั้งสองมีความคิดแตกแยกและก็มีนโยบายที่แตกต่างกัน ในขณะที่ลาวดำเนินนโยบายในแบบของลาวและก็เป็นกลางในกรณีความขัดแย้งดังกล่าว ซึ่งอาจจะเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้จีนไม่พอใจต่อลาว เพราะลาวไม่สนับสนุนจีนหรือดำเนินนโยบายตามแนวทางของจีน

ประการที่สอง เมื่อจีนดำเนินนโยบายที่แข็งกร้าวต่อประเทศเพื่อนบ้าน พร้อมขยายอิทธิพลของตนเอง โดยให้ประเทศในเอเชียดำเนินนโยบายตามแบบของจีน ซึ่งทำให้หลายประเทศเกิดความขัดแย้งต่อนโยบายของจีน ข่มขู่ผลต่อนโยบายของลาวและความมั่นคงของลาวด้วย เพราะจีนเป็นประเทศใหญ่และเป็นประเทศมหาอำนาจ จึงทำให้ลาวเกิดความรู้สึกกับความไม่มั่นคงต่อการขยายอำนาจและอิทธิพลของจีน ซึ่งลาวก็เป็นประเทศหนึ่งที่อยู่ใกล้จีนมากที่สุดหรือติดกับจีนนั่นเอง ซึ่งในอดีตที่ผ่านมาก็เป็นบทเรียนสอนให้แก่ลาว ไม่ว่าจะเป็นก่อนยุคล่าอาณานิคมที่ลาวตกอยู่ใต้อำนาจของสยาม ในยุคล่าอาณานิคม ลาวก็ตกเป็นหัวเมืองขึ้นให้แก่ ฝรั่งเศส ญี่ปุ่น รวมถึงยุคของการรุกรานและครอบงำของสหรัฐอเมริกาด้วย

ประการที่สาม การปรับความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับสหรัฐฯ ในต้นทศวรรษ 1970 ซึ่งมีชื่อว่า “การทูตปิงปอง” (Ping Pong Diplomacy) ซึ่งนำไปสู่การเชื่อมกันในระดับผู้นำทั้งสองประเทศ กล่าวคือ นายคิสซิงเจอร์ได้ไปเยือนผู้นำจีนที่ปักกิ่งในปี ค.ศ.1971 และในปีต่อมาประธานาธิบดีนิกสันก็ได้ไปเยือนจีนระหว่างวันที่ 21-28 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1972 ซึ่งในการเยือนครั้งนี้ ประธานาธิบดีนิกสันและนายกรัฐมนตรีโจว เอินไหล ได้ออก “แถลงการณ์ร่วมเซี่ยงไฮ้” (Shanghai Communiqué) ซึ่งจะเป็นรากฐานการปรับความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศให้ไปสู่สภาพปกติ อย่างไรก็ตาม การปรับความสัมพันธ์ระหว่างกันดังกล่าว ได้ก้าวมาสู่การสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างกันนับตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 1979 โดยนายจิมมี คาร์เตอร์ แห่ง

สหรัฐฯและนายฮว่า กัวเฟิงผู้นำสาธารณรัฐประชาชนจีน¹⁰⁰ จากเหตุการณ์ดังกล่าวนี้ก็ทำให้ลาวมีความไม่พอใจและขัดแย้งกับจีนอย่างแน่นอน อันเนื่องมาจากว่า สหรัฐฯเป็นประเทศผู้นำตะวันตกที่อยู่ต่างค่ายกับลาว และลาวก็ถือว่าสหรัฐฯคือศัตรูที่สำคัญของลาว เพราะนโยบายที่คุกคามและบ่อนทำลายในด้านต่าง ๆ ของสหรัฐฯที่มีต่อลาว ประกอบกับการที่สหรัฐฯเข้ามาทำสงครามในอินโดจีนก่อนหน้านี้อีกยิ่งตอกย้ำความเป็นศัตรูระหว่างกันมากขึ้น

ประการที่สี่ ความขัดแย้งระหว่างลาวกับประเทศเพื่อนบ้านก็เป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้ลาวกับจีนขัดแย้งกันมากขึ้น โดยเฉพาะความขัดแย้งตามแนวชายแดนลาวกับไทย ในกรณีพิพาทเกี่ยวกับการยิงเรือ นปช.ของไทยในลำแม่น้ำโขงในวันที่ 26 พฤศจิกายน ค.ศ. 1980 ซึ่งจีนปักกิ่งประกาศสนับสนุนไทย สำนักสื่อข่าวจีนใหม่ได้ประณามรัฐบาลลาวว่า “เอาเสียเข้าบ้าน” และกล่าวหาว่าลาวส่งทหารไปรบในกัมพูชา¹⁰¹ สิ่งนี้ก็เป็นหนึ่งที่สร้างความขัดแย้งระหว่างกัน เพราะลาวถือว่าจีนได้เข้ามาแทรกแซงกิจการของลาว

ประการที่ห้า การที่ลาวเพิ่งได้รับเอกราชจากการต่อสู้กับประเทศมหาอำนาจอย่างสหรัฐฯทำให้ลาวได้รับความเสียหายอย่างมาก เป็นเหตุทำให้ลาวอ่อนแออันเนื่องมาจากสงครามด้วยเหตุนี้ ลาวจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องกังวลในเรื่องความมั่นคงภายในประเทศเป็นอันดับแรก ประกอบกับการที่ลาวได้ทราบข่าวว่าจีนให้การสนับสนุนชนกลุ่มน้อยบางกลุ่ม และพวกที่ต่อต้านรัฐบาลลาว ไม่ว่าจะเป็นชนกลุ่มน้อยยว่งเป่า และพวกกองแลที่ต่อต้านรัฐบาลลาว¹⁰² ซึ่งคนเหล่านี้เมื่อก่อนได้รับอำนาจจากสหรัฐฯในการปราบปรามคอมมิวนิสต์ ในขณะที่เดียวกันต้นปี ค.ศ. 1980 นายจอห์น แม็คเบต (John McBeth) ได้รายงานว่า จีนสนับสนุนกองกำลังต่อต้านลาวตอนเหนือปลายปี ค.ศ. 1980 และสื่อมวลชนจีนรายงานว่ามิชชันการต่อต้านรัฐบาลลาว¹⁰³ ซึ่งเป็นที่เข้าใจได้ว่าที่ช่วงนั้นจีนสนับสนุนขบวนการต่อต้านรัฐบาลลาวทั้งในด้านการฝึกอาวุธและเครื่องอุปโภคบริโภคด้วย¹⁰⁴ เหตุการณ์เหล่านี้ก็เป็นจุดหนึ่งที่สำคัญที่ทำให้จีนและลาวเกิดความหวาดระแวงจนถึงขั้นทำให้ความสัมพันธ์เสื่อมโทรม

¹⁰⁰ จูลีฟ ชินวรโร โฉ, ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ, หน้า 213.

¹⁰¹ Stanley S. Bedlington, “Laos in 1980: The Portents Are Ominous” Asian Survey, Vol. XXI No.1 (January 1981), p. 107.

¹⁰² กระมล ทองธรรมชาติและคณะ, เอเชีย: ความรู้ทั่วไป (กรุงเทพฯ: ธีรานุสรณ์การพิมพ์, 2525), หน้า 319.

¹⁰³ Far Eastern Economic Review, December 19, 1980, p. 9.

¹⁰⁴ เขียน ธีระวิทย์, นโยบายต่างประเทศจีน, หน้า 372.

ประการสุดท้าย การที่ลาวมีความสัมพันธ์แบบพิเศษกับเวียดนามก็เป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้จีนไม่พอใจอยู่แล้ว ประกอบกับการที่เวียดนามเกิดความขัดแย้งกับเขมรจนกระทั่งนำไปสู่การโค่นล้มรัฐบาลเขมรแดง ทำให้ลาวเลือกที่จะร่วมมือกับเวียดนามและสนับสนุนการกระทำของเวียดนามเพราะลาวอาจจะมีความเชื่อว่าความขัดแย้งที่เกิดขึ้นนั้น มีผลมาจากความขัดแย้งระหว่างเวียดนามกับจีน หรือเพราะความขัดแย้งระหว่างจีนกับ โซเวียต ซึ่งจีนอาจจะมีส่วนอยู่บ้างในการสนับสนุนของรัฐบาลเขมรแดงให้มีความขัดแย้งกับเวียดนาม และลาวก็เห็นว่าการกระทำของเวียดนามก็เพื่อความมั่นคงและความอยู่รอดของเวียดนามเอง อย่างไรก็ตาม สิ่งที่ทำให้ลาวมีความรู้สึกร่วมกันกับเวียดนาม ก็เนื่องมาจากปัจจัยในอดีตที่ลาวและเวียดนามเคยมีอุดมการณ์เดียวกันในการร่วมมือกันต่อสู้กับประเทศมหาอำนาจต่าง ๆ ในยุคล่าอาณานิคมเพื่อเอกราชของชาติ ประกอบกับการที่จีนมีนโยบายที่แข็งกร้าวและขยายอำนาจของตน จึงทำให้ประเทศทั้งสองเกิดความรู้สึกที่ตนเองกำลังจะถูกคุกคามและครอบงำจากประเทศมหาอำนาจอย่างจีน เป็นต้น

ในทางตรงกันข้าม จีนอาจจะมองในมุมที่แตกต่างออกไป ด้วยเหตุผลที่ว่าสาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นประเทศกว้างใหญ่ ซึ่งมีอาณาเขตติดกับหลายประเทศทั้งประเทศใหญ่กว่าอย่างสหภาพโซเวียต ประเทศขนาดกลางอย่างอินเดีย และประเทศที่เล็ก ประกอบกับจีนก็ถือว่าตนเป็นประเทศมหาอำนาจในภูมิภาคเอเชียและกำลังก้าวไปสู่มหาอำนาจของโลกด้วย ดังนั้น การที่จีนมีนโยบายที่แข็งกร้าวต่อประเทศเพื่อนบ้านและเอเชียก็เป็นเรื่องปกติของประเทศมหาอำนาจ เพื่อให้เกิดความมั่นคงตามที่ตนเองต้องการ ซึ่งก็หมายถึงเพื่อผลประโยชน์และความมั่นคงของชาติตนเองด้วย เพราะในประวัติศาสตร์ของเอเชีย ก็เคยตกอยู่ในอิทธิพลของจีนอยู่แล้ว ด้วยเหตุนี้การเกิดกรณีความขัดแย้งขึ้น ในอินโดจีนและจีน ก็เป็นเรื่องปกติที่ประเทศมหาอำนาจจะดำเนินนโยบายต่อประเทศที่เล็กกว่าเพื่อให้เกิดความมั่นคงตามที่ตนต้องการ